

IV. Finansal Kesim

IV.1 Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski

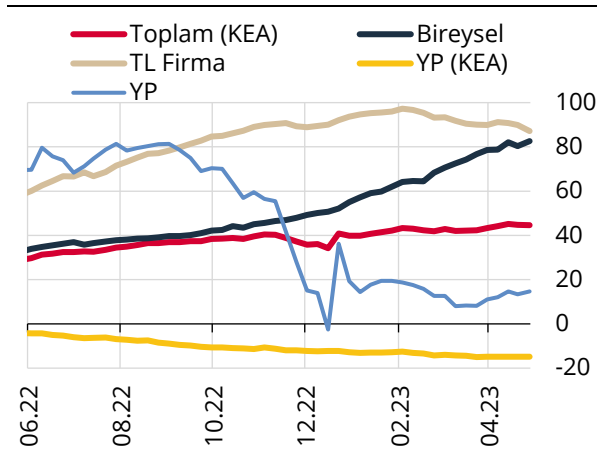
IV.1.1 Kredi Büyümesi

TCMB'nin bütünleşik politika çerçevesi kapsamında hayata geçirdiği hedefli kredi politika adımları sonucunda, 2022 yılında kredi kompozisyonunda hedeflenen yönde değişim gerçekleşmiştir.

Kur etkisinden arındırılmış (KEA) yıllık kredi büyümesi mevcut Rapor döneminde görece yatay bir seyir izlemiştir. TL ticari kredi yıllık büyümesi 2023 yılı şubat ayında en yüksek değerini gördükten sonra gerilemeye başlarken, bireysel kredi yıllık büyümesi 2022 yılı son çeyreğinden itibaren hızlanmıştır. Kur etkisinden arındırılmış YP krediler ise 1 yıllık sürede yüzde 15 düzeyinde daralmıştır (Grafik IV.1.1).

Son dönem kredi eğilimlerini daha iyi yansıtan yıllıklandırılmış 13 haftalık büyüme göstergeleri, 2022 yılının ikinci yarısında devreye alınan makroihtiyati düzenlemelerin etkisiyle toplam ve ticari kredi büyümelerindeki hızlanmanın bir miktar kontrol altına alındığına işaret etmektedir. 2022 yılının ikinci çeyreğinde hızlanan ticari kredi büyümesine yönelik uygulamaya alınan makroihtiyati politikaların etkisiyle kredi ivmelenmesi yavaşlamıştır. 13 haftalık yıllıklandırılmış TL ticari kredi büyümesi makroihtiyati tedbirler öncesinde yüzde 140 seviyesine yükselmiş, tedbirler sonrasında gerileyerek yüzde 70-80 seviyelerinde yatay bir patikada hareket etmiş, yaşanan deprem felaketi sonrasında bir miktar hızlanarak yüzde 90-100 seviyelerine yükselmiştir. Bireysel kredi büyümesi, 2022 yılı haziran ayında konut kredileri kredi/değer oranı ve ihtiyaç kredi vadelerine yönelik makro ihtiyati tedbirler sonrasında ivme kaybetmiştir. Ancak 2022 yılı sonundan bu yana ihtiyaç kredisi ve BKK öncülüğünde bireysel kredi büyümesinde artış eğilimi gözlenmiştir. 2023 yılı mart ayında menkul kıymet tesisi uygulamasına ihtiyaç kredilerinin dâhil edilmesinin bireysel krediler üzerindeki etkisi yakından takip edilmektedir (Grafik IV.1.2).

Grafik IV.1.1: Yıllık Kredi Büyümesi (KEA, %)

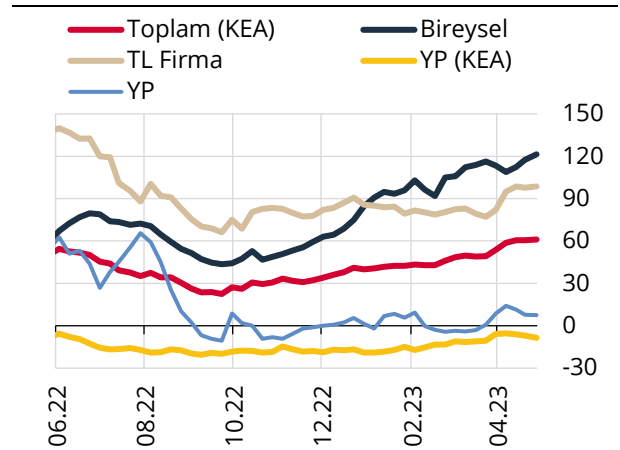

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.23

Dipnot: DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. KEA kredi büyümesi, bir yıllık dönemdeki TL kredi değişimi ve YP (sepet) kredi değişiminin bir yıllık dönemdeki sepet kur ortalaması çarpımı ile bulunan TL karşılığı toplamının bir yıl önceki toplam kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmaktadır.

Grafik IV.1.2: 13 Haftalık Kredi Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.23

Dipnot: DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. KEA kredi büyümesi, 13 haftalık dönemdeki TL kredi değişimi ve YP (sepet) kredi değişiminin 13 haftalık dönemdeki sepet kur ortalaması çarpımı ile bulunan TL karşılığı toplamının 13 hafta önceki toplam kredi bakiyesine oranı yıllıklandırılarak hesaplanmaktadır.

2022 yılı mayıs ayı ve sonrasında devreye alınan makroihtiyati düzenlemeler ile KOBİ ve büyük firma kredi büyümelerinin ayrıştığı gözlenmektedir.

2022 yılının ilk yarısında TL KOBİ kredilerinde aylık ortalama 62,2 milyar TL tutarında kullandırım olurken, yılın ikinci yarısında aylık net kullandırım hızlanarak ortalamada 85,3 milyar TL'ye ulaşmıştır. KOBİ kredilerinde güçlü kullandırım eğilimi 2023 yılında da devam etmiştir. Diğer taraftan, TL büyük firma

kredilerinde 2022 yılı ilk yarısında aylık net kullandırım 74,5 milyar TL olurken, ikinci yarıda, aylık ortalama 65,6 milyar TL düzeyinde gerçekleşmiştir. 2023 yılında da büyük firma kredilerindeki ılımlı seyrin devam ettiği görülmektedir. YP ticari kredilerde 2022 yılının ikinci yarısında hızlanan kapatma eğiliminin 2023 yılının ilk 4 aylık bölümünde ılımlı bir seyir izlediği görülmektedir (Tablo IV.1.1).

Tablo IV.1.1: Net Ticari Kredi Kullanımı (Aylık Ortalama, Milyar TL, Milyar ABD Doları, %)

	2021		2022 1Y		2022 2Y		2023	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
TL Ticari	26,3	1,6	136,7	6,3	150,9	5,0	203,6	5,3
TL KOBİ	10,6	1,4	62,2	6,3	85,3	6,0	130,3	6,8
TL Büyük Firma	15,7	1,8	74,5	6,4	65,6	4,1	73,3	3,8
YP Ticari	-0,1	-0,1	-0,8	-0,5	-2,4	-1,8	-0,7	-0,5

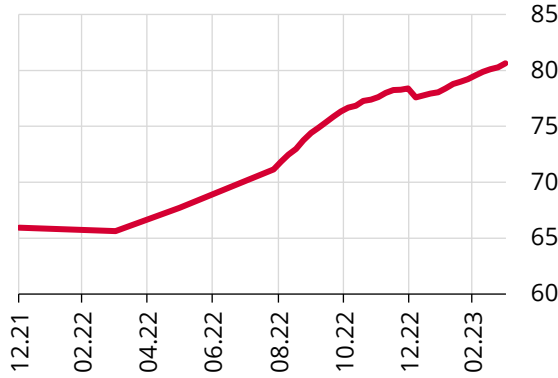
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 04.23

Dipnot: Tabloda, tutar sütununda ticari kredi stokundaki aylık değişimlerin ortalama seviyeleri gösterilmektedir. YP değişimlerin ABD doları karşılığı; sepet cinsinden hesaplanan aylık YP kredi değişimlerinin ilgili dönemin ortalama sepet kuru ile çarpılması sonrasında ilgili dönemin ortalama ABD doları kuruna bölünmesiyle hesaplanmıştır. % sütunu, aylık yüzde değişimlerin ortalamasını göstermektedir.

KOBİ, esnaf, tarım, ihracat ve yatırım gibi hedefli alanlar haricindeki kredi kullandırmalarına yönelik uygulamaya alınan makroihtiyati tedbirler sonrasında, hedefli kredilerin TL ticari kredilerdeki payı önemli artış kaydetmiştir. 2022 yılı ilk çeyreğinde yüzde 66 olan söz konusu pay, 2023 yılı mart ayı itibarıyla yüzde 81'e ulaşmıştır (Grafik IV.1.3). Hedefli krediler ile diğer kredilerin büyüme oranları 2022 yılı nisan ayına kadar benzer seyrederken, bu dönemden sonra devreye alınan makroihtiyati tedbirlerin etkisiyle kredi büyümeleri ayrılmıştır. Nitekim, 2023 yılı mart ayı itibarıyla 2021 yıl sonuna kıyasla hedefli kredilerin büyümesi yüzde 165 seviyesine yükselirken, diğer kredilerin büyümesi yüzde 23,1'dir (Grafik IV.1.4).

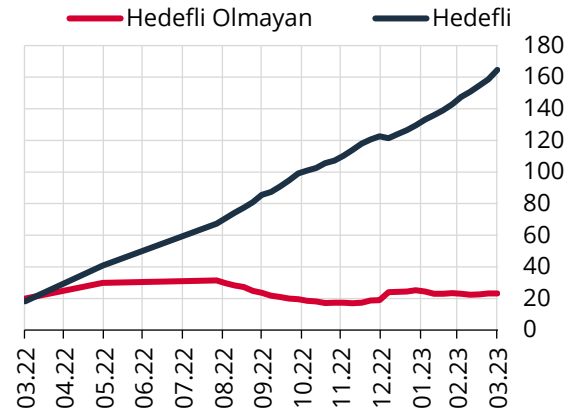
Grafik IV.1.3: Hedefli Kredilerin TL Ticari Kredilerdeki Payı (Stok, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 31.03.23

Grafik IV.1.4: TL Ticari Kredi Büyümesi (2021 Yıl Sonuna Kıyasla %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 31.03.23

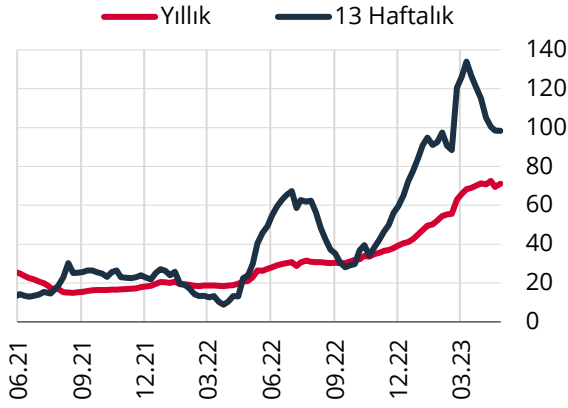
Dipnot: Hedefli kredi; KOBİ tanımına giren işletmelere kullanılan krediler, esnaf kredileri, ihracat ve yatırım kredileri, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ekindeki (I), (II), (III) ve (IV) sayılı cetvellerde yer alan kurum ve kuruluşlar ile kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların müessese, bağlı ortaklık ve iştiraklerine kullanılan krediler, kurumsal kredi kartları, mali kuruluşlara kullanılan krediler olarak tanımlanmaktadır.

Bireysel kredi büyümesindeki hızlanma ihtiyaç kredisi ve BKK kaynaklı gerçekleşmiştir.

BDDK'nın 2022 yılı haziran ayında 100 bin TL üzerindeki ihtiyaç kredilerindeki genel vade sınırını 24 aydan 12 aya indirmesinin ardından, 2022 yılının üçüncü çeyreğinde ihtiyaç kredi büyümesi önemli ölçüde gerilemiştir. Ancak, yılın son çeyreğinde artan tüketim talebi ve yeni yıl ile birlikte maaş ödemelerinde beklenen artışın yanı sıra, özel bankaların bireysel kredi kullandırım iştahı, ihtiyaç kredi büyümesini hızlandırmıştır. Nitekim, 2022 yılı eylül ayında yüzde 30 olan yıllıklandırılmış 13 haftalık ihtiyaç kredisi büyümesi, mart ayında yüzde 120'ye yükselmiştir (Grafik IV.1.5). Mart ayında 70 bin TL üzerinde

kullanılan ihtiyaç kredilerinin, faiz oranlarına göre menkul kıymet tesisi uygulamasına dâhil olması ile birlikte ihtiyaç kredi büyümesinin yavaşlamaya başladığı görülmektedir.¹ Bireysel kredi kartı bakiyesi yıllık büyümesindeki canlı seyir, enflasyon kaynaklı öne çekilmiş talep, dijitalleşme ile sağlanan kullanım kolaylıkları ve limitlerde yukarı yönlü güncellemelerin etkisi ile devam etmektedir. Deprem felaketinin yaşandığı şubat ayında 13 haftalık büyüme oranının gerilediği fakat mart ayı ile birlikte BKK büyümesinin yeniden artışa geçtiği gözlenmektedir (Grafik IV.1.6).

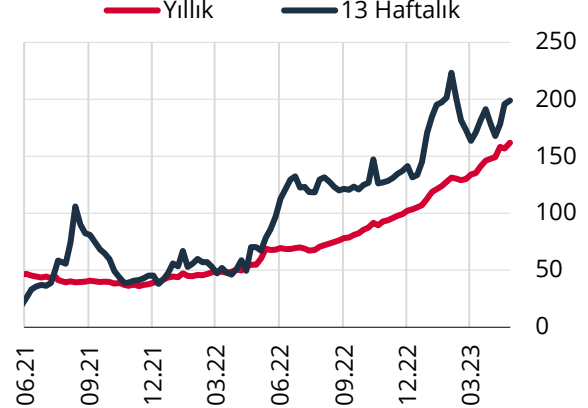
Grafik IV.1.5: İhtiyaç Kredi Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.23

Grafik IV.1.6: Bireysel Kredi Kartı Büyümesi (%)

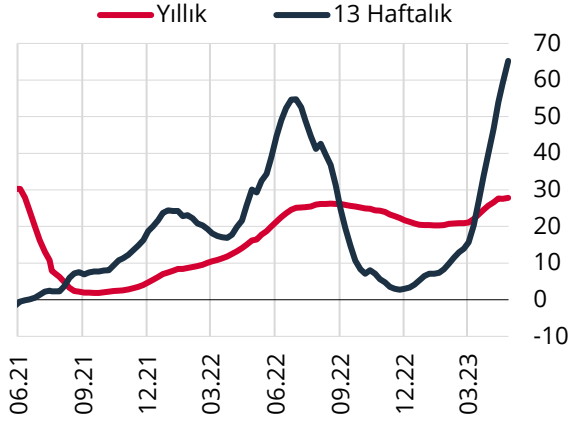
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.23

Dipnot: Yıllık serisi 12 aylık kredi büyümesini, 13 haftalık serisi ise yıllıklandırılmış 13 haftalık büyümeyi göstermektedir.

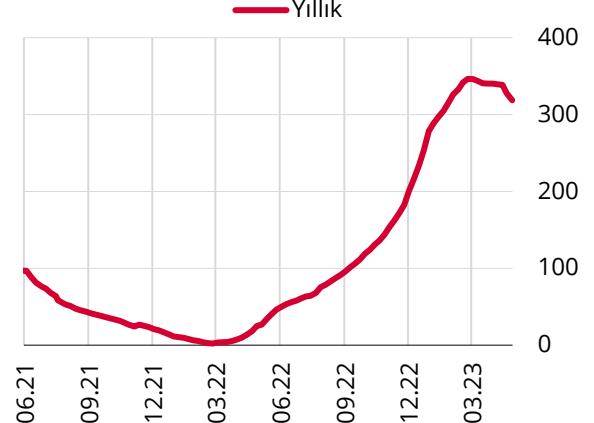
2022 yılı ilk yarısında canlı seyreden konut kredisi büyümesi, haziran ayında BDDK'nın azami kredi/değer oranlarını konut fiyatına göre farklılaştırması ile önemli oranda gerilemiştir. 2023 yılı ocak ayında kamu bankaları devlet destekli "İlk Evim" konut kredisi kampanyası başlatmış ve şubat ayının sonunda, BDDK konut alımında kullanılabilir azami kredi tutarında güncellemeye gitmiştir. Güncelleme öncesinde 10 milyon TL üzerindeki birinci el konutlar için kredi kullanımı söz konusu olmazken, yeni düzenlemeyle 10 milyon TL üzerindeki birinci el konutlarda enerji sınıfı ve konut değerine bağlı olarak yüzde 50-70 arası kredi/değer oranı ile kredi kullanım imkânı açılmıştır. Bu gelişmeler sonrasında, konut kredi büyümesinin 2023 yılında artış eğilimine girdiği görülmektedir (Grafik IV.1.7). Taahhüt kredisi büyümesindeki güçlü seyir devam etmektedir (Grafik IV.1.8).

¹ Kahramanmaraş ilinde meydana gelen depremler nedeniyle "Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi" ilan edilen/edilecek yerlerde 6 Şubat 2023 tarihinde veya sonrasında yerleşik tüketicilere kullanılacak ihtiyaç kredileri ve emekliliğe ilişkin düzenleme koşullarını sağlayanlardan SGK prim borcu bulunan tüketicilere kullanılacak ihtiyaç kredileri kredi faiz/kâr payı oranına göre menkul kıymet tesisi uygulamasından muaf tutulmuştur.

Grafik IV.1.7: Konut Kredi Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.23

Grafik IV.1.8: Taşıt Kredi Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.23

Dipnot: Yıllık serisi 12 aylık kredi büyümesini, 13 haftalık serisi ise yıllıklandırılmış 13 haftalık büyümeyi göstermektedir. Taşıt kredi miktarları düşük ve oynak olduğu için 13 haftalık büyümeye grafikte yer verilmemiştir.

2022 yılının ilk yarısında bireysel krediler aylık ortalama 35,4 milyar TL artarken, ikinci yarıda bireysel kredilerde aylık ortalama net kullandırım 55,3 milyar TL'ye yükselmiştir. 2022 yılının ilk yarısında olduğu gibi bireysel kredilerde kredi kartı ve ihtiyaç kredisi kullandırımı ön plandadır. Ücret güncellemeleri kaynaklı artan talep ve özel bankaların artan iştahı ile birlikte, 2022 yılı son çeyreği ve 2023 yılında ihtiyaç ve bireysel kredi kartlarındaki aylık ortalama artış önceki dönemlerin oldukça üzerindedir. İhtiyaç kredisinin menkul kıymet tesisine tabi olmasının ilerleyen dönemde ihtiyaç kredisi faiz ve bakiye gelişmelerine etkisi yakından takip edilmektedir. (Tablo IV.1.2).

Tablo IV.1.2: Net Bireysel Kredi Kullanımı (Milyar TL)

	2021		2022 1Y		2022 2Y		2023	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
Bireysel	13,9	1,6	35,4	3,3	55,3	4,2	105,1	6,3
İhtiyaç	6,6	1,6	13,0	2,7	21,8	3,7	40,6	5,6
Konut	1,7	0,6	8,0	2,5	2,2	0,6	12,6	3,4
Taşıt	0,1	1,0	1,8	10,9	4,3	13,1	5,9	10,3
Bireysel Kredi Kartı	5,4	3,2	12,5	5,3	26,9	7,8	46,0	9,0

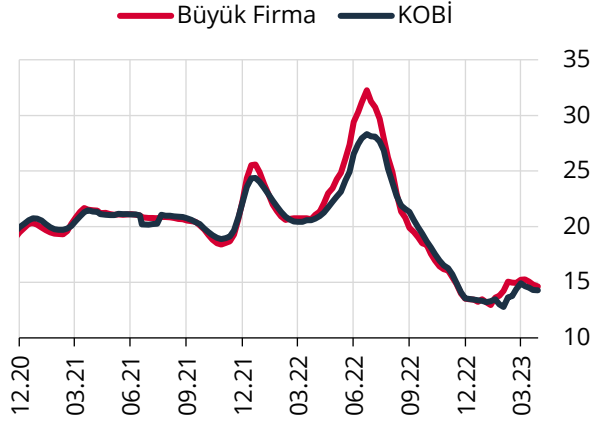
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 04.23

Dipnot: Tabloda, tutar sütunu bireysel kredi stokundaki aylık değişimlerin, % sütunu ise aylık yüzde değişimlerin ortalamasını göstermektedir.

TL ticari kredi faizleri politika faizindeki düşüşün yanı sıra kredi faizlerine göre menkul kıymet tesis edilmesine yönelik düzenlemenin etkisiyle ölçüde gerilemiştir.

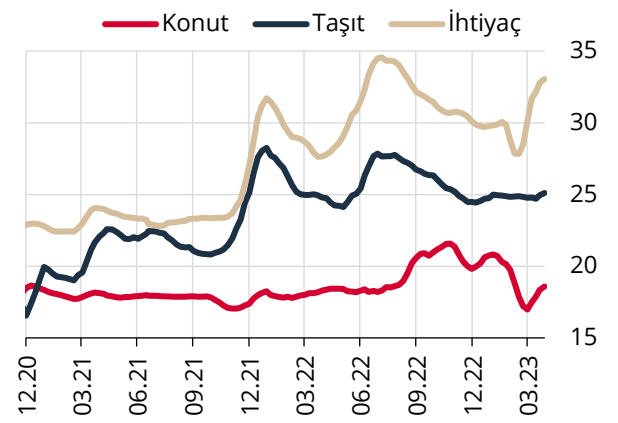
TCMB tarafından kredi kartı faizlerinin belirlenmesi için ilan edilen referans faiz oranı, 2022 yılı ağustos ayından itibaren ticari kredilere yönelik makroihtiyati tedbirler kapsamında da referans olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ağustos ayında ticari kredi faizlerine yönelik menkul kıymet tesisi uygulaması ile birlikte TL ticari kredi faizleri önemli ölçüde gerileme kaydetmiştir (Grafik IV.1.9). İhtiyaç kredi faizi bir miktar artarken taşıt kredi faizlerinde yatay seyir korunmuştur (Grafik IV.1.10).

Grafik IV.1.9: TL Ticari Kredi Faiz Oranları (4 HHO, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.2023

Dipnot: TL ticari kredi faizleri kurumsal kredi kartı ve tüzel kişi kredili mevduat hesabı faizleri hariçtir. Büyük firma kredi faizlerinde sıfır faizli krediler de hariç tutulmuştur.

Grafik IV.1.10: Bireysel Kredi Faiz Oranları (4 HHO, %)

Kaynak: TCMB

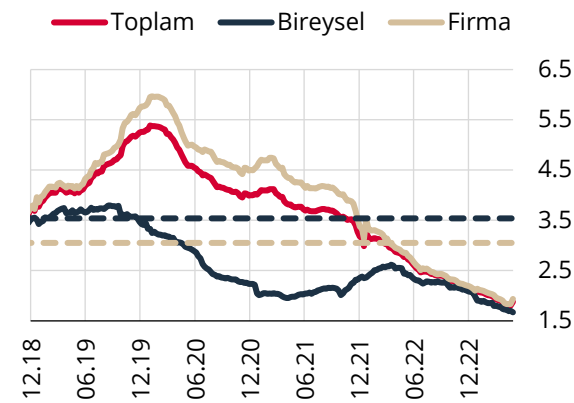
Son Gözlem: 28.04.2023

Dipnot: İhtiyaç kredi faizlerinden gerçek kişi kredili mevduat hesabı faizleri hariç tutulmuştur.

IV.1.2 Kredi Riski Gelişmeleri

Bankacılık sektörünün aktif kalitesindeki olumlu seyir devam etmektedir.

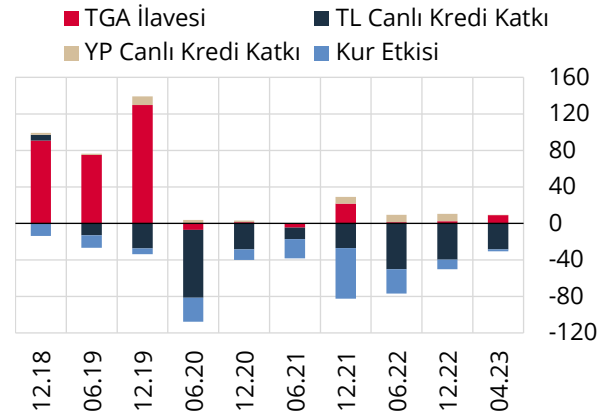
Bankacılık sektörünün toplam TGA oranındaki azalma eğilimi mevcut Rapor döneminde de devam etmiş ve TGA oranı yüzde 1,9 seviyesine gerilemiştir (Grafik IV.1.11). TGA oranındaki iyileşme tüm kredi alt türlerinde görülmektedir. Toplam TGA oranı değişimine katkı veren faktörler incelendiğinde, orandaki gerilemede TL kredi büyümesinin etkili olduğu izlenmektedir. Bu dönemde TGA bakiyesinin yaklaşık yatay seyretmesi de TGA görünümündeki pozitif seyre katkı vermiştir (Grafik IV.1.12).

Grafik IV.1.11: TGA Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.23

Dipnot: Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2012-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Grafik IV.1.12: TGA Oranı Değişimine Katkılar (6 Aylık Toplam Katkılar, bp)

Kaynak: TCMB

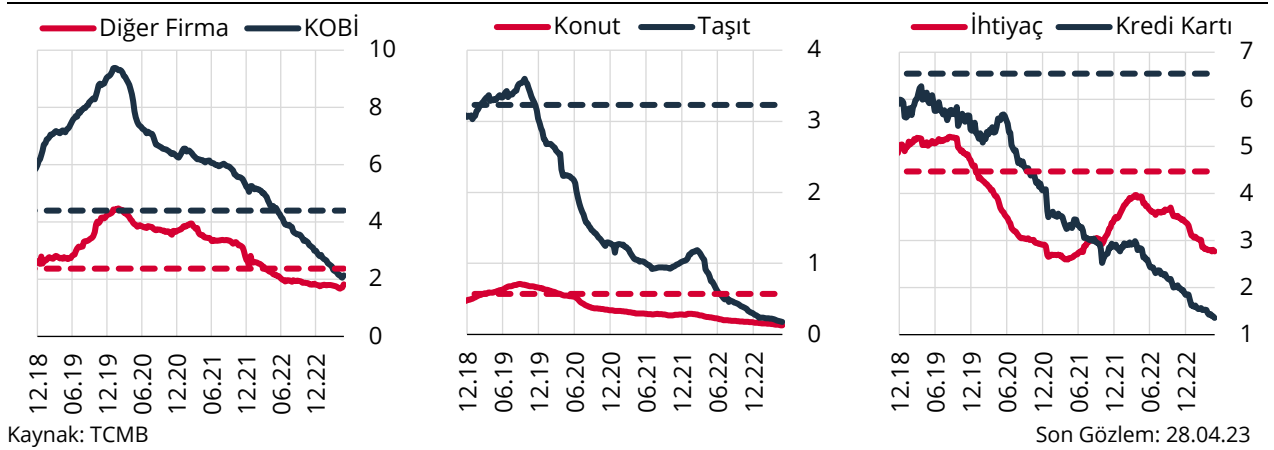
Son Gözlem: 28.04.23

Dipnot: Katkı kalemleri ilgili 6 aylık toplam katkı tutarını göstermekte olup, son sütunda 1 Ocak-24 Mart toplamı yer almaktadır. Yöntemle ilgili detaylar için bkz. 2018 Kasım Finansal İstikrar Raporu, Kutu IV.1.1

Firma TGA oranındaki gerilemede KOBİ TGA oranındaki azalış belirleyici olmuş, diğer firma ve KOBİ TGA oranları sırasıyla yüzde 1,8 ve 2,1 seviyelerinde gerçekleşmiştir. Böylece, diğer firma ve KOBİ TGA oranları geçmiş dönem ortalamalarının önemli ölçüde altına gerilemiştir. KOBİ TGA oranının azalmasında KOBİ TGA bakiyesinin gerilemesinin yanı sıra, 2022 yılı nisan ayından itibaren KOBİ kredi büyümesini destekleyen

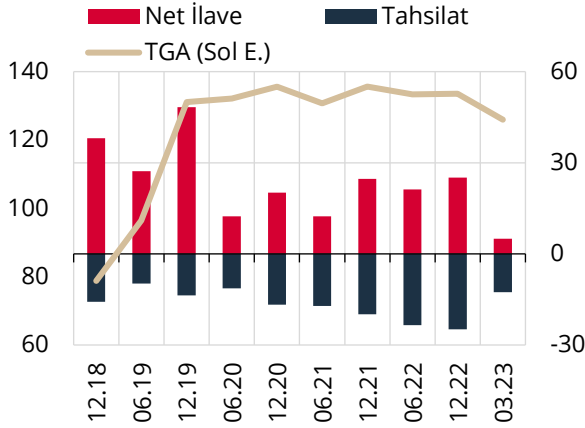
hedefli kredi politikalarının katkısıyla artış gösteren kredi bakiyesi etkili olmuştur. Büyük firma TGA oranı ise TGA bakiyesindeki artışa benzer hızda büyüyen nominal kredi bakiyesi nedeniyle yatay seyretmiştir. Bireysel kredi TGA oranındaki azalışın tüm alt türlerde gerçekleştiği ve bireysel kredi TGA oranlarının da geçmiş dönem ortalamalarının altına gerilediği izlenmektedir. Bireysel kredi büyümesinin ihtiyaç ve kredi kartı ağırlıklı gerçekleşmesinin de etkisiyle, bireysel kredilerin TGA oranlarındaki iyileşmenin ihtiyaç ve kredi kartında daha belirgin olduğu izlenmektedir. Teminatlı yapıları ve kredi/değer oranı gibi kredi riskliliğini sınırlayan düzenlemelerin etkisiyle oldukça düşük TGA oranına sahip olan konut ve taşıt kredilerindeki TGA oranları sırasıyla yüzde 0,1 ve 0,2'ye gerilemiştir (Grafik IV.1.13).

Grafik IV.1.13: Kredi Türü Kırılımında TGA Oranları (%)

Bireysel ve firma TGA ilaveleri ılımlı seyretelemeye devam ederken, TGA tahsilatlarındaki güçlü görünüm korunmaktadır.

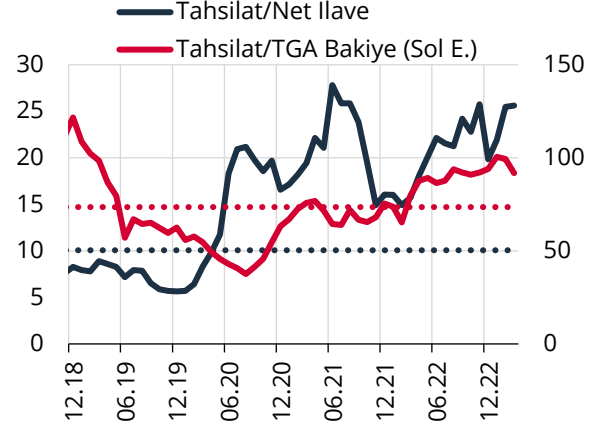
2021 yılının ikinci yarısı ve 2022 yılında bir miktar yükselen firma TGA net ilavelerinin 2023 yılında tekrar yavaşladığı izlenmektedir. Varlık fiyatlarındaki yükselişler ve canlı iktisadi faaliyetin etkisiyle 2022 yılı ikinci yarısından sonra firma TGA tahsilatlarının arttığı, bu durumun da TGA bakiyesinin mevcut Rapor döneminde azalmasına katkı verdiği görülmektedir (Grafik IV.1.14). Firma TGA tahsilatlarının net TGA ilavelerine oranı uzun dönem ortalamasının oldukça üzerindedir. Firma TGA tahsilatlarının TGA bakiyesine oranı ise tahsilatların güçlü seyri ve aktiften silmelerin etkisiyle artarak tekrar uzun dönem ortalamasının üzerine yükselmiştir (Grafik IV.1.15).

Grafik IV.1.14: Firma TGA Hareketlerinin Bileşenleri (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Tahsilat ve net ilave serilerinde 6 aylık toplamlar verilmektedir. Son sütunda ocak-mart dönemi net ilave ve tahsilat tutarı yer almaktadır. Net ilave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen ve aktiften silinen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır.

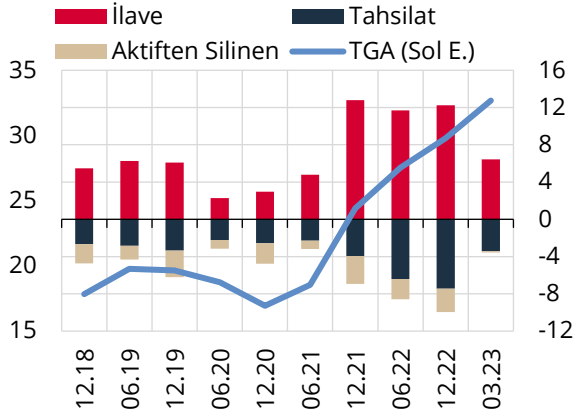
Grafik IV.1.15: Firma TGA Tahsilat Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Tahsilat/TGA Bakiye oranı, 6 aylık toplam TGA tahsilatının 6 aylık ortalama TGA bakiyesine oranı olarak hesaplanmıştır. Tahsilat/Net ilave oranı ise, 6 aylık toplam TGA tahsilatının 6 aylık toplam net TGA ilavesine oranını göstermektedir. Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2014-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

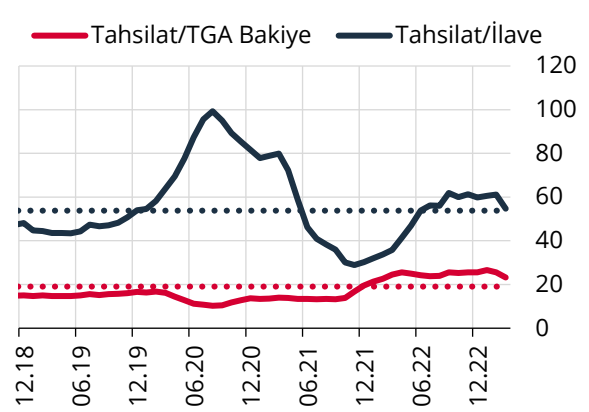
2021 yılı son çeyreğinde kredi sınıflama esnekliklerinin kaldırılmasıyla firma TGA ilavelerine kıyasla daha çok artan bireysel TGA ilavelerinin 2022 ve 2023 yılında da benzer seviyelerde gerçekleştiği görülmektedir (Grafik IV.1.16). Varlık fiyatlarındaki yükselişler ve ücret güncellemeleri ile artan TGA tahsilatlarının yanı sıra aktiften silmeler bireysel TGA bakiyesindeki artışı sınırlandırmaktadır. Bireysel TGA tahsilatlarının TGA bakiyesine oranı ve TGA tahsilatlarının TGA ilavesine oranı uzun dönemli ortalamasının üzerinde yatay seyretmektedir (Grafik IV.1.17).

Grafik IV.1.16: Bireysel TGA Hareketlerinin Bileşenleri (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Tahsilat, ilave ve aktiften silinen serilerinde 6 aylık toplamlar verilmektedir. Son sütunda ocak-mart dönemi tahsilat, ilave ve aktiften silinen tutarı yer almaktadır. İlave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır.

Grafik IV.1.17: Bireysel TGA Tahsilat Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

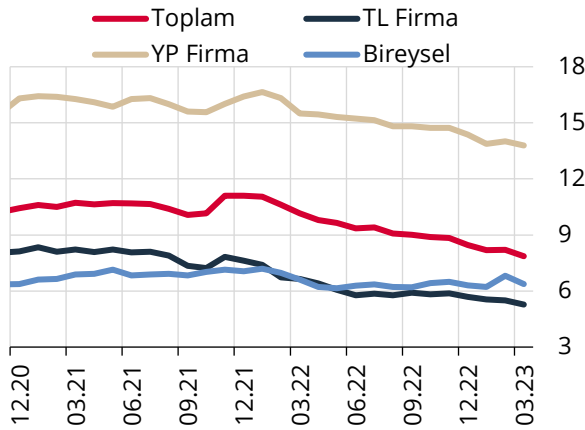
Dipnot: Tahsilat/TGA Bakiye oranı, 6 aylık toplam TGA tahsilatının 6 aylık ortalama TGA bakiyesine oranı olarak hesaplanmıştır. Tahsilat/İlave oranı ise, 6 aylık toplam TGA tahsilatının 6 aylık toplam TGA ilavesine oranını göstermektedir. Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2014-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Yakın izlemedeki ve yapılandırılan kredi oranındaki iyileşme devam ederken, yakın izlemedeki kredilerin önemli bir kısmı gecikmesi olmayan kredilerden oluşmaktadır.

Yakın izlemede sınıflandırılan kredilerin toplam krediler içerisindeki payı 2022 yılından itibaren gerileme eğilimindedir (Grafik IV.1.18). Bu gerilemede güçlü kredi büyümesinin yanı sıra standart nitelikli kredilerden yakın izlemedeki kredilere geçiş oranının düşmesi de etkili olmaktadır. TL firma ve bireysel kredilerin yakın izleme oranları beraber hareket ederken, YP firma kredilerinin yakın izleme oranları uzun süredir diğer kredi türlerinin üzerinde hareket etmektedir. Bu durumun, 2018 yılı döviz kuru gelişmeleri sonrasında ödeme güçlüğü yaşayan ve YP kredileri yapılandırılan döviz geliri düşük firmalar kaynaklı olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca, kredilerin ağırlıklı olarak TL para biriminde büyümesi de TL yakın izleme oranlarının düşük kalmasında etkili olmuştur.

Bankalar, 2018 yılından itibaren kredilerin sınıflandırılması için TFRS-9 standardını kullanmakta ve gecikmesi olmasa bile, model sonuçlarına göre kredi riskliliğinde önemli derecede artış olan kredileri yakın izlemede sınıflandırmaktadır. Yakın izlemedeki krediler gecikme durumuna göre incelendiğinde, toplam kredilerin yüzde 84'ünün gecikmesi olmayan, ancak bankaların TFRS-9 modelleri gereğince kredi riskliliğinde önemli derecede artış olduğu için yakın izlemede sınıflandırılan kredilerden oluştuğu görülmektedir. Bu oran, yakın izlemedeki firma kredilerinde yüzde 93 iken, bireysel kredilerde ise yüzde 71 seviyesindedir. Mevcut Rapor döneminde yakın izlemedeki firma kredi oranı gerilerken, bireysel kredi oranı ise bir miktar yükselmiştir. Bireysel kredilerin yakın izleme oranının yükselmesi bankaların ihtiyatlı duruşunun da etkisiyle ağırlıklı olarak gecikmesi olmayan kredilerden gelmiştir. Firma kredilerinin yakın izleme oranındaki gerilemede gecikmesi olmayan kredilerin payının azalması etkilidir (Grafik IV.1.19). Firmaların güçlü kârlılıklarının ve iyileşen finansal göstergelerinin bankaların TFRS-9 modelleri gereği gecikmesi olmadığı halde yakın izlemede sınıflandırdıkları kredilerin payının gerilemesinde etkili olduğu değerlendirilmektedir (III.2.Reel Sektör Gelişmeleri Grafik III.2.12 ve Grafik III.2.13).

Grafik IV.1.18: Yakın İzlemede Sınıflandırılan Kredilerin Oranı (%)

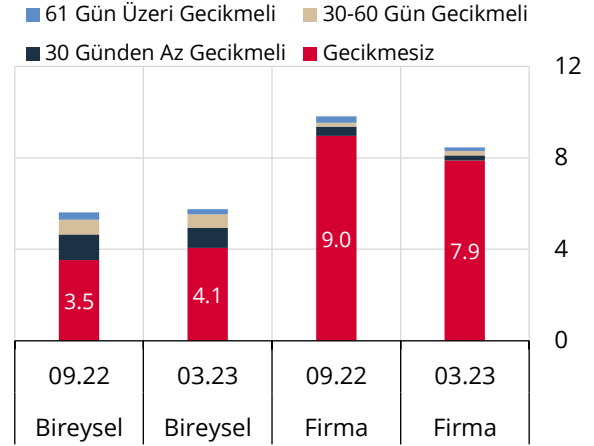

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Seriler, yakın izlemedeki kredilerin brüt kredilere oranını göstermektedir.

Grafik IV.1.19: Gecikme Durumuna Göre Yakın İzlemede Sınıflandırılan Kredilerin Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

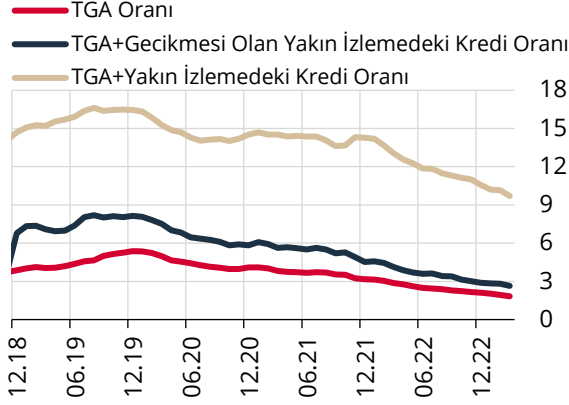
Dipnot: Grafikte, gecikme durumuna göre yakın izlemedeki kredilerin brüt kredilere oranı gösterilmektedir.

Toplam kredi riskinin bir ölçütü olarak yakın izleme ve TGA toplamının brüt krediler içerisindeki payı incelendiğinde, söz konusu oranın 2021 yılı sonundan itibaren 457 bp gerileyerek yüzde 9,7 seviyesine geldiği görülmektedir (Grafik IV.1.20). Bu iyileşmede kredi büyümesinin yanı sıra, TGA bakiyesinin yatay seyretmesi ve firmaların iyileşen finansallarının etkisi bulunmaktadır. Gecikmesi olan yakın izlemedeki krediler ile TGA olan kredilerin brüt kredilerdeki oranının 2021 yıl sonuna kıyasla 187 bp gerilediği ve mart ayı itibarıyla yüzde 2,6 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir.

Kredi yapılandırmaları, nakit akışı geçici olarak bozulan ve ödeme güçlüğü yaşayan müşterilerin ödeme performanslarının iyileşmesine katkı vermektedir. Mevcut Rapor döneminde yapılandırılan kredilerin brüt kredilere oranı kredi büyümesinin etkisiyle yüzde 5,0 seviyesine gerilemiştir (Grafik IV.1.21). Yapılandırılan

kredilerin yüzde 87'sinin yakın izleme sınıfında, yüzde 8'inin TGA sınıfında ve çok sınırlı bir kısmının da 1. Grupta izlendiği görülmektedir. Bu nedenle, bankacılık sektörünün yapılandırılan kredileri ihtiyatlı bir şekilde yakın izleme ve TGA sınıfında izlediği değerlendirilmektedir.

Grafik IV.1.20: Aktif Kalitesi Görünümü (%)

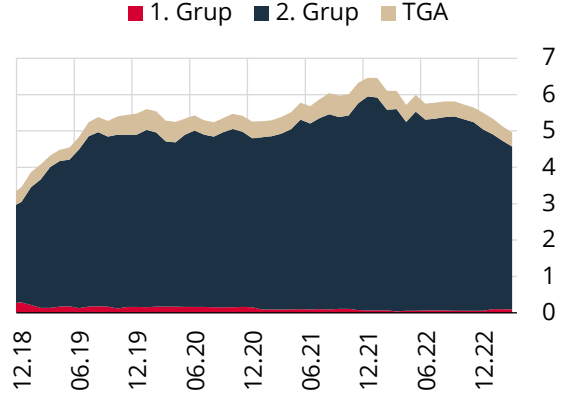

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Aktif kalitesi göstergeleri brüt kredilere oranlanmıştır.

Grafik IV.1.21: Yapılandırılan Kredi Oranı (%)

Kaynak: TCMB

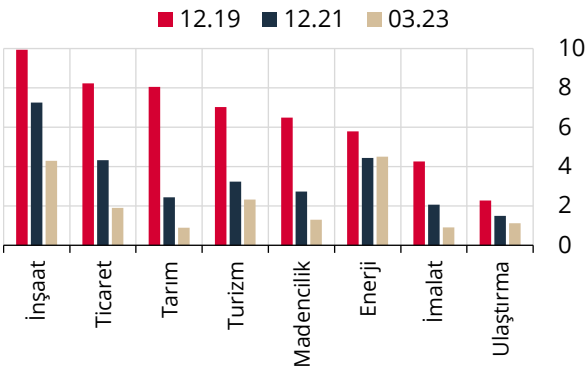
Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Seriler yapılandırılan kredilerin brüt kredilere oranını göstermektedir. 1. Grup standart nitelikli krediler, 2. Grup yakın izlemedeki krediler altında izlenen yapılandırılmış kredilerin oranını ifade etmektedir.

Ticari kredi TGA ve yakın izleme oranlarındaki iyileşme tüm alt sektörler geneline yaygın şekilde gözlenmektedir.

2019 ve 2021 yıl sonlarına kıyasla neredeyse tüm sektörlerin TGA oranı iyileşmiş olup, en büyük iyileşme inşaat, ticaret ve tarım sektörlerinde görülmektedir (Grafik IV.1.22). TGA oranına benzer şekilde, turizm, enerji ve inşaat sektörlerinin 2023 yılı mart ayında yakın izlemedeki kredi oranlarının da sektör ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. 2019 yılı sonuna kıyasla, turizm, ulaştırma ve madencilik sektörlerinin yakın izlemedeki kredi oranları yükselmiş, 2021 yılı sonuna kıyasla ise tüm sektörlerin yakın izlemedeki kredi oranları gerilemiştir. Salgın döneminde alınan önlemlerden olumsuz etkilenen turizm sektörünün gelirlerinin 2022 yılında salgın öncesi seviyelerinin üzerine çıkmasının etkisiyle, bu sektörün yakın izlemedeki kredi oranındaki iyileşmenin önümüzdeki dönemde devam edebileceği değerlendirilmektedir (Grafik IV.1.23).

Grafik IV.1.22: Sektörel TGA Oranları (%)

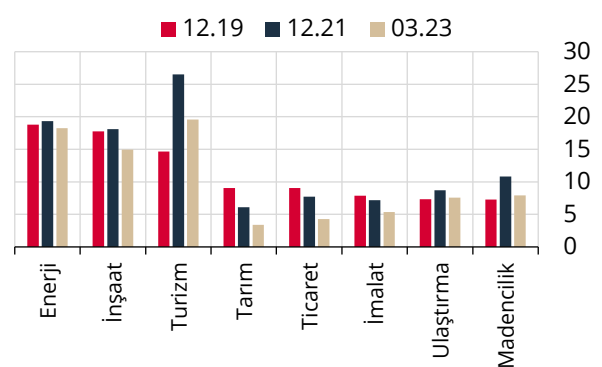

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Sektörler, 2019 yılı sonu TGA ve yakın izlemedeki kredi oranı değerlerine göre büyükten küçüğe sıralanmıştır.

Grafik IV.1.23: Sektörel Yakın İzlemedeki Kredi Oranları (%)

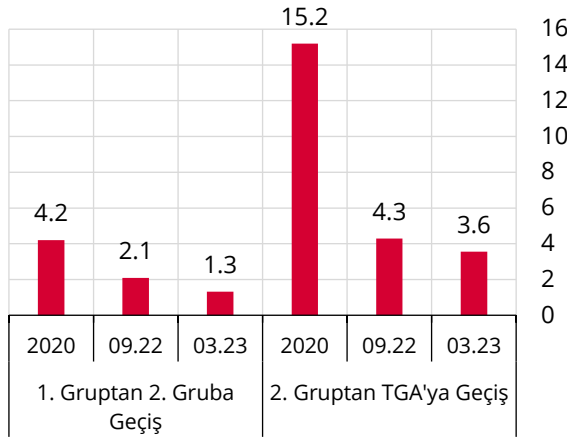
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Kredilerin yakın izleme ve TGA'ya geçiş olasılıkları gerilemeye devam ederken, bankalar salgın döneminde başladıkları ihtiyatlı karşılık ayırma politikalarına devam etmektedir.

Kredi riskliliğindeki değişimi izlemek amacıyla özellikle 1. Gruptan 2. Gruba ve 2. Gruptan TGA'ya geçiş olasılıkları takip edilmektedir. 2022 yılı aralık ayı itibarıyla ticari krediler için bu oranlar sırasıyla yüzde 1,3 ve yüzde 3,6 seviyesindedir (Grafik IV.1.24). Söz konusu oranların hem 2020 yılı ortalaması hem de son Rapor dönemi seviyelerinin gerisinde olduğu görülmektedir. Geçiş olasılıklarının gerilemesi, mevcut Rapor döneminde TGA bakiyesinin yatay seyretmesine ve gecikmesi olmayan yakın izlemedeki kredi oranının düşmesine katkı vermiştir. Salgın dönemi ve sonrasında uygulanan destekleyici kredi politikalarının ve canlı yurt içi iktisadi faaliyetin firmaların ve hanehalkının nakit akışını iyileştirerek bankaların aktif kalitesi performansına olumlu yansıdığı değerlendirilmektedir. Bankaların salgın sonrasında ihtiyatlılık gereği artırmaya başladıkları karşılık oranlarındaki yükseliş eğiliminin mevcut Rapor döneminde de devam ettiği görülmektedir. 1. Grup, yakın izleme ve TGA sınıfındaki krediler için karşılık oranları sırasıyla yüzde 1, yüzde 23,7 ve yüzde 87,9 seviyesine yükselmiştir (Grafik IV.1.25). Yakın izlemede takip edilen ve yapılandırılan kredilerin karşılık oranı yüzde 28,2 ile yakın izlemedeki diğer kredilerin karşılık oranının (yüzde 17,7) üzerindedir.

Grafik IV.1.24: Kredi Sınıfları Arası Geçiş Olasılıkları (Ticari Krediler, %)

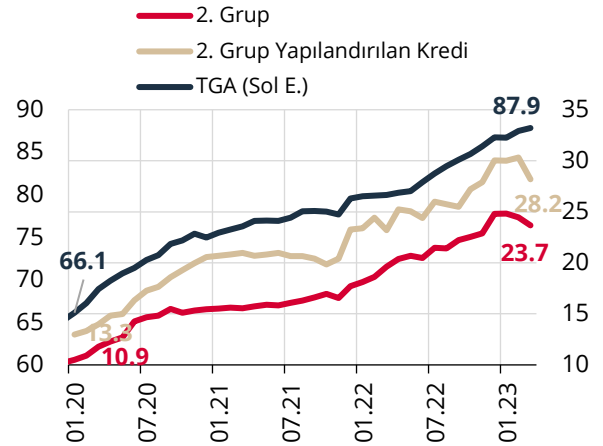

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: 1. Gruptan 2. Gruba geçiş olasılığı bir yıl önce 1. Gruptayken 2. Gruba geçiş yapan kredi tutarının bir yıl önceki 1. Grup kredi bakiyesine oranı olarak; 2. Gruptan TGA'ya geçiş olasılığı bir yıl önce 2. Gruptayken TGA grubuna geçiş yapan kredi tutarının bir yıl önceki 2. Grup kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmıştır. Vergi kimlik numarası raporlanan ticari krediler için analiz yapılmıştır.

Grafik IV.1.25: Kredi Karşılık Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Kredi karşılık oranı, ilgili gruptaki kredinin beklenen zarar karşılığının o gruptaki kredi tutarına oranını ifade etmektedir.

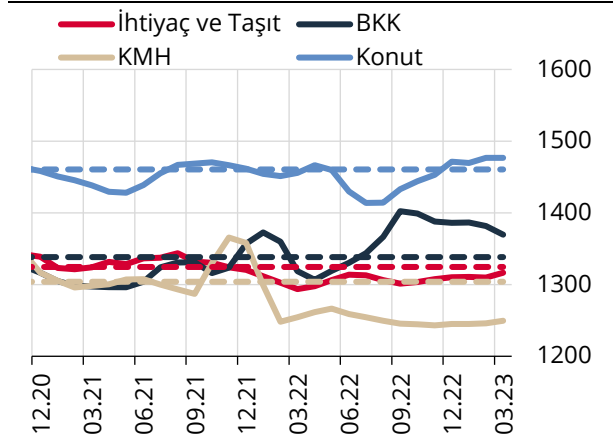
Bireysel kredi başvurularında müşterilerin risklilik profili iyileşmektedir.

Kredi başvurusunda bulunan müşterilerin bireysel kredi notları incelendiğinde, konut kredileri ve bireysel kredi kartı müşterilerinin kredi notlarının yükselme eğiliminde olduğu ve geçmiş dönem ortalamasının üzerine çıktığı görülmektedir. BDDK'nın 2022 yılı haziran ayında konut kredi değer oranlarını azaltmasıyla, likiditesi ve dolayısıyla geri ödeme performansı daha iyi olan müşterilerin kredi başvurusunda bulunmasının bu durumda etkili olabileceği değerlendirilmektedir. BKK'da ise aylık akdi faiz oranında yer alan üst sınırın, finansal risk durumu iyi olan müşterilerin BKK kullanımını artırmasıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir. İhtiyaç ve taşıt kredi başvurusunda bulunan müşterilerin ortalama kredi notunun ise geçmiş dönem ortalamasına yakın seviyede seyrettiği görülmektedir (Grafik IV.1.26).

İhtiyaç kredilerinin kullandırıldığı yıldan itibaren TGA'ya dönüşüm performansları yaşlandırma analizi ile takip edilebilmektedir. Buna göre, 2022 yılında kullandırılan ihtiyaç kredilerinin TGA performansının geçmiş yıl ortalaması ve 2021 yılına göre daha iyi olduğu görülmektedir (Grafik IV.1.27). 2020 yılında kullandırılan ihtiyaç kredilerinin ilk beş çeyrekte geçmiş yıllara göre daha iyi performans göstermesinde, kredi taksit

ötelemelerinin yanı sıra 2021 yılı eylül ayına kadar devam eden kredi sınıflama esnekliklerinin etkili olabileceği değerlendirilmektedir.

Grafik IV.1.26: Bireysel Kredi Notu (3 Aylık HO)

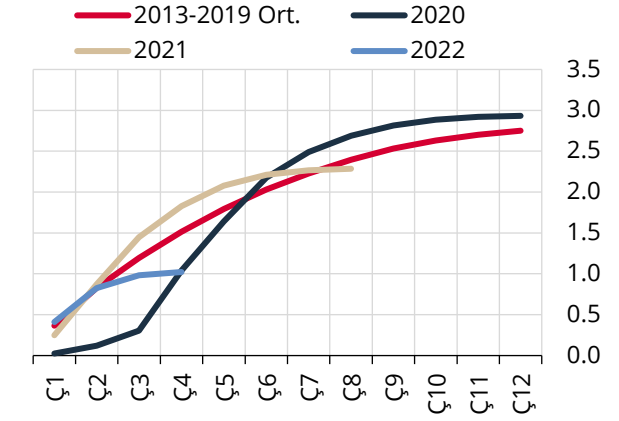

Kaynak: KKB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Grafikte, ilgili dönemde kredi başvurusunda bulunanların ortalama kredi notu yer almaktadır. Kesikli çizgiler 2020 ocak-2022 şubat ortalamasını göstermektedir.

Grafik IV.1.27: İhtiyaç Kredisi Yaşlandırma Analizi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Yaşlandırma analizi, ilgili yılda kullanılan kredinin çeyrekler itibarıyla kümülatif TGA oranı gelişimini göstermektedir.

Kutu IV.1.1: Deprem Bölgesindeki Kredi Gelişmeleri

6 Şubat tarihinde Kahramanmaraş merkezli deprem felaketi 11 ili etkileyerek iktisadi faaliyet ve finansal hizmetlerin sürekliliği üzerinde belirsizliklere yol açmıştır. Deprem bölgesinde faaliyet gösteren sanayi firmalarının üretim alt yapılarının depremden daha sınırlı etkilenmesi ile üretimin kesintiye uğramadan devam etmesi mümkün olmuştur. Deprem felaketi sonrasında otoritelerce alınan önlemlerle deprem bölgesinde finansal hizmetlerin sürekliliği sağlanmış, depremden etkilenen bireylerin ve firmaların kredi ödemeleri ötelenmiş ya da silinmiştir. Ayrıca, bankalar tarafından deprem bölgesinde yaşayan ya da faaliyet gösteren müşterilere yönelik uygun koşullarda kredi paketleri uygulamaya alınmıştır. Bu çalışmada, bankaların bölgedeki hizmet kanalları, faaliyet büyüklüğü, bölgenin toplam finansal sistem içindeki payı ortaya konulmaktadır. Ayrıca, depremin bireyler, firmalar ve finansal sistem üzerindeki etkilerini en aza indirmek amacıyla alınan önlemler aktarıldıktan sonra bölgeye kullanılan kredilerin gelişimi incelenmektedir.

Deprem kaynaklı bölgede birçok bankanın şube ve ATM'si zarar görmüş ancak finansal sistemdeki işleyişin aksamaması adına bölgede geçici hizmet noktaları ve mobil şubeler oluşturulmuştur. Depremin olduğu hafta bölgede hizmete başlayan mobil şube sayısı 27 iken bu rakam nisan ayı sonunda 63 adete yükselmiştir. Bölgede aynı dönemde faaliyet gösteren ATM oranı yüzde 67'den yüzde 91'e, yerinde hizmet veren şube sayısı da 236'dan 668'e ulaşmıştır (Tablo IV.1.1.1).

Tablo IV.1.1.1: Deprem Bölgesi'nde Hizmet Kanalları (2023)

	Toplam Şube Sayısı	Yerinde Hizmet Veren Şube Sayısı	Toplam ATM Sayısı	Faaliyet Gösteren ATM Sayısı	Faaliyet Gösteren ATM Oranı (Yüzde)	Mobil Şube Sayısı	Faaliyet Gösteren Konteyner Sayısı	Faaliyet Gösteren Geçici Hizmet Noktası Sayısı
10 Şubat	863	236	4.133	2.768	67,0	27	0	0
16 Şubat	870	448	4.131	2.977	72,1	41	4	16
17 Şubat ¹	916	509	4.345	3.258	75,0	43	6	16
30 Mart	908	639	4.132	3.589	86,9	67	78	3
6 Nisan	908	646	4.041	3.529	87,3	60	92	2
13 Nisan	905	657	4.011	3.581	89,3	58	88	1
19 Nisan ²	902	662	4.007	3.502	87,4	61	88	-
27 Nisan	901	668	3.988	3.628	91,0	63	88	-

Kaynak: TBB

Dipnot: Mevduat, kalkınma ve yatırım bankalarını içermektedir. Toplam şube sayısındaki farklılıklar, banka bildirimlerinden kaynaklanmaktadır.

(1) Elazığ iline ait veriler 17 Şubat 2023 tarihinden itibaren toplanacaktır.

(2) 19 Nisan haftasında faaliyet gösteren ATM sayısındaki düşüş, 2 bankamızdan kaynaklanmakta olup, geçicidir.

Ticari Krediler

Depremden etkilenen 11 ilin 2023 yılı ocak ayı itibarıyla toplam TL ticari kredi bakiyesi 397 milyar TL, YP kredilerin TL karşılığı ise 167 milyar TL'dir. Böylece toplam ticari kredi bakiyesi 564 milyar TL'dir. Kredi payları 11 il için TL kredilerde yüzde 10,7, YP kredilerde yüzde 6,9 seviyesindedir.

Afet bölgesinde toplam ticari kredi payı yüzde 9,2'dir. Bölgede KOBİ kredilerin ülke içindeki payının kurumsal kredi payından yaklaşık 4 puan daha fazla olması bölgenin küçük ve orta ölçekli ticari işletme bakımından daha yoğun bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bölgede ticari TGA oranı da yüzde 2,3 ile sektör oranının 0,2 puan üzerinde seyretmektedir (Tablo IV.1.1.2). BDDK'nın 10 Şubat 2023 tarihli kararı ile deprem felaketinden etkilenen ve ödeme gücü bozulan müşterilere kullanılan kredilerin anapara ve faiz ödemelerinin asgari 6 ay süreyle ötelenmesi mümkün hale gelmiştir (Tablo IV.1.1.5). Böylece TGA oranı, sektörün bir miktar üzerinde olan afet bölgesinin aktif kalitesinde meydana gelebilecek olası bir bozulmanın önüne geçilmiştir.

Tablo IV.1.1.2: Deprem Bölgesinin Ticari Kredileri ve Bankacılık Sektörü İçindeki Payı
(Milyar TL, %)

	Bakiye			Pay			TGA Oranı
	KOBİ	Kurumsal	Toplam	KOBİ	Kurumsal	Toplam	Toplam
ADANA	68	40	108	2,4	1,2	1,8	2,7
ADİYAMAN	10	3,1	13,3	0,4	0,1	0,2	1,4
DİYARBAKIR	29	2,7	31,8	1,0	0,1	0,5	3,1
ELAZIĞ	11	11,1	22,0	0,4	0,3	0,4	1,3
GAZİANTEP	72	117,0	188,9	2,6	3,5	3,1	2,3
HATAY	39	43,6	83,1	1,4	1,3	1,4	2,4
KAHRAMANMARAŞ	29	22,7	51,3	1,0	0,7	0,8	1,8
KİLİS	1	0,1	1,5	0,0	0,0	0,0	1,8
MALATYA	12	3,1	15,3	0,4	0,1	0,2	1,9
OSMANİYE	10	5,9	15,8	0,4	0,2	0,3	1,5
ŞANLIURFA	31	2,7	33,5	1,1	0,1	0,5	1,7
Afet Bölgesi	312	252	564	11,1	7,6	9,2	2,3

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 01.23

Dipnot: KOBİ; esnaf, KOBİ ve diğer müşterilerin (avukat, doktor vb.) toplamını ifade etmektedir.

Afet bölgesinin kullandığı ticari krediler sektörel bazda incelendiğinde, tekstil, konfeksiyon ve dericilik sektörünün toplam kredilerdeki payının yüzde 38,5 olduğu görülmektedir. Bu sektörü metal sanayi (yüzde 18,7), tarım ve hayvancılık (yüzde 16,6), gıda, meşrubat (yüzde 13,4) sektörleri takip etmektedir (Tablo IV.1.1.3). Bununla birlikte, Gaziantep ve Adana gibi sanayi şehirlerinin depremden görece daha az ekilenmesi üretimin devamlılığını sağlarken, önemli bir iplik ve çelik tencere üretim merkezi olan Kahramanmaraş'ta göç eden nüfusun etkisiyle üretimin aksadığı ancak önümüzdeki aylarda işgücünün toparlanmasıyla üretimin eski haline dönebileceği öngörülmektedir. Ayrıca, hayvancılık ve tarım sektörlerinde göçlerin yanı sıra hayvan ve makine kaybının faaliyeti olumsuz etkilediği ancak depremin şubat ayında gerçekleşmesi nedeniyle tarımda büyük ölçüde hasat kaybına neden olmadığı tahmin edilmektedir.

Tablo IV.1.1.3: Deprem Bölgesi İllerin Seçilmiş Sektörlerdeki Kredi Bakiye ve Payı TGA Oranı
(Milyar TL, %)

	Canlı Kredi		TGA
	Bakiye	Pay	Oran
Tekstil, Konfeksiyon ve Dericilik	103	38,5	1,7
Metal Sanayi	56	18,7	1,0
Tarım ve Hayvancılık	59	16,6	0,9
Gıda ve Meşrubat	32	13,4	2,8
Toptan ve Perakende Ticaret	82	9,4	2,8
Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları	30	6,2	4,3
Taşımacılık ve Depolama	18	4,1	1,0
İnşaat	16	2,8	10,9

Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplamaları

Son Gözlem: 01.23

Dipnot: Toplam kredi tutarından bankalara kullanılan krediler ile bireysel krediler ve kredi kartları çıkarılmıştır. Sektörler faaliyet konusu kodlarına göre sınıflandırılmıştır.

Bireysel Krediler

Deprem bölgesinde yer alan illerdeki bireysel kredi tutarı 2023 ocak ayı itibarıyla 175,2 milyar TL ile bankaların toplam bireysel kredilerinin yüzde 10,8'ini oluşturmaktadır. Depremden daha yoğun etkilenen Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya ve Osmaniye'deki bireysel krediler bankacılık sektöründeki toplam bireysel kredilerin yüzde 3,7'si ile daha sınırlı bir yer tutmaktadır. Söz konusu illerde en yüksek bireysel kredi bakiyesinin Hatay ilinde olduğu görülmektedir.

2023 yılı ocak ayı itibarıyla depremden etkilenen 11 ilde 5,5 milyar TL tutarında bireysel kredi TGA'ya dönüşmüş durumdadır. Oran olarak bakıldığında bireysel kredi TGA oranı yüzde 3 ile sektör genelinde yüzde 1,9 olan oranın bir miktar üzerindedir. Bölgede depremden etkilenen bireylerin kredi ödemelerinin ertelenmesi ve borç servisini rahatlatacak önlemlerin devreye alınması sayesinde bankaların bölgedeki kredi portföyünün risk görünümüne etkisinin oldukça sınırlı kalacağı değerlendirilmektedir. Konut ve taşıt kredilerinin belli bir oranda sigortalanmış olması bireylerin daha az finansman ihtiyacı ile hayatlarına devam etmesini sağlarken bankaların kredi risklerini de azaltmaktadır.

Tablo IV.1.1.4: Deprem Bölgesindeki İllerde Kullanılan Bireysel Krediler (2023 Ocak, Milyon TL, %)

Şehir	Canlı Kredi Tutarı										Takipteki Krediler
	Taşıt		Konut		İhtiyaç		BKK		Toplam		Toplam
	Tutar	Pay	Tutar	Pay	Tutar	Pay	Tutar	Pay	Tutar	Pay	Tahsili Gecikmiş Alacak Oranı
ADANA	1.359	2,5	7.758	2,1	17.938	2,5	13.472	2,7	40.527	2,5	3,5
ADİYAMAN	157	0,3	1.303	0,4	2.711	0,4	2.005	0,4	6.175	0,4	2,2
DİYARBAKIR	618	1,1	3.979	1,1	8.193	1,1	6.594	1,3	19.384	1,2	5,6
ELAZIĞ	173	0,3	1.427	0,4	3.042	0,4	2.289	0,5	6.930	0,4	2,0
GAZİANTEP	960	1,8	6.826	1,9	12.720	1,8	9.730	2,0	30.236	1,9	2,2
HATAY	669	1,2	4.028	1,1	11.013	1,5	7.473	1,5	23.183	1,4	2,3
KAHRAMANMARAŞ	364	0,7	2.646	0,7	6.714	0,9	4.379	0,9	14.103	0,9	2,2
KİLİS	31	0,1	389	0,1	835	0,1	568	0,1	1.823	0,1	2,0
MALATYA	284	0,5	2.212	0,6	4.511	0,6	3.272	0,7	10.278	0,6	1,9
OSMANİYE	185	0,3	1.198	0,3	3.528	0,5	2.190	0,4	7.101	0,4	2,4
ŞANLIURFA	595	1,1	2.621	0,7	6.601	0,9	5.649	1,1	15.465	1,0	3,9
AFET BÖLGESİ	5.393	10,0	34.387	9,4	77.805	10,9	57.620	11,7	175.205	10,8	3,0
TÜRKİYE	53.918	100,0	365.360	100,0	715.617	100,0	492.465	100,0	1.627.360	100,0	1,9

Depremi ardından bölgedeki ekonomik faaliyeti yeniden canlandırmak ve depremin bireyler, firmalar ve finansal sistem üzerindeki etkilerini en aza indirmek amacıyla başta BDDK ve TCMB olmak üzere düzenleyici otorite ve birlikler tarafından hızlı bir şekilde önlemler açıklanmıştır. Bankaların bölgedeki faaliyetlerine yönelik sağlanan esneklikler ve bankaların kredi politikalarında bölgeye özel uygulamalara gitmesi depremin ekonomik ve finansal etkilerinin sınırlandırılmasına fayda sağlamıştır.

Tablo IV.1.I.5: Afet Bölgesinde Finansal Piyasalara Yönelik Alınan Başlıca Tedbirler ve Düzenlemeler

Kurum	Yürürlük Tarihi	Tedbir/Düzenleme
TCMB	6.02.2023	Reeskont Kredileri ile YTAK geri ödemelerinin 180 güne kadar faizsiz olarak vade uzatımı imkânı tanınmıştır. İhracat ve döviz kazandırıcı hizmetler reeskont kredilerine 6 ay ilave ihracat ve döviz kazandırıcı hizmet taahhüdü kapatma süresi verilmiştir. Deprem başlı hesaplarına yapılan para transferlerinden ücret alınmaması yönünde talimat gönderilmiştir.
	13.02.2023	Kredilerin vadesinin ötelenmesi halinde, bu kredilerin, bankalar için kredi türüne ve kredi büyüme oranına göre menkul kıymet tesisi uygulamalarından hariç tutulmasının, harcama mukabili belge uygulamasına konu olmamasının, ancak kredi faiz/kâr payı oranına göre menkul kıymet tesisine (geçici 7'nci madde) tabi olmaya devam etmesinin, finansman şirketleri için zorunlu karşılık tesisinden hariç tutulmasının uygun olacağını değerlendirildiği bankalara bildirilmiştir.
	13.03.2023	İhtiyaç kredileri menkul kıymet tesis muafiyeti kapsamına alınmıştır.
	28.03.2023	Deprem bölgesinde yerleşik kişilerle ticari ilişkisi olup deprem nedeniyle zarar gördüklerini belgeleyen kişiler ile depremden etkilenenlerin barınma ihtiyaçlarının karşılanmasına veya deprem bölgesinde altyapı ve üstyapının yeniden imarına yönelik faaliyetlerde bulunacağını belgeleyen kişilere kullanılacak kredilerin harcama mukabili uygulamasından muaf tutulmasına karar verilmiştir.
	6.04.2023	Uluslararası KYB'lerden sağlayacakları acil destek fonlarının veya bu amaçla yurt dışından sağlanacak fonların deprem bölgesinde etkin bir şekilde kullanılabilmesi amacıyla; TL Karşılığı Swap Piyasasında 1 hafta vadeli kotasyon yöntemiyle gerçekleştirilen işlemlerin, fonların kullanılmasına aracılık edecek bankalarla, daha uzun vadelerde de gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.
BDDK	10.02.2023	Kredi kartlarında asgari ödeme tutarı dönem borcunun yüzde 20'si olarak belirlenmiştir. Toplam kredi kartı limitinin belirlenmesinde dikkate alınan aylık ortalama net gelirine ilişkin sınırlamaların bir kata kadar arttırılabilmesine karar verilmiştir. Kullanılan kredilerin 06.02.2023 tarihinden itibaren müşterilerin taleplerine bağlı olarak, anapara ve faiz ödemelerinin asgari 6 ay süreyle ötelenmesine karar verilmiştir. Ortalama gelir düzeyinin tespit edilememesi durumunda gerçek kişilerin edinebilecekleri kredi kartlarının toplam limitinin 5.000 TL'ye yükseltilmesine karar verilmiştir. Tüketici ve taşıt kredilerinin anapara ve faiz ödemelerinin müşterilerin talebi üzerine ertelenmesi halinde erteleme süresinin, ilgili mevzuatta belirlenen vade sınırlarında dikkate alınmamasına karar verilmiştir.
	14.02.2023	Kredi müşterilerinden kredi derecelendirme notlarının temin edilmesinin ve alınması zorunlu olan belgelerin temininin bankaların ihtiyarına bırakılmasına karar verilmiştir. Kredi kullanımlarına ilişkin olarak bağımsız denetime tabi olan şirketler tarafından bankalara tevdi edilmesi gereken bilgi ve belgelere ilişkin süreler deprem/afet bölgesindeki illerdeki şirketler için uzatılmıştır. Asgari ödeme tutarı ödenmeyen kredi kartlarının kullanıma kapatılmasına ve iptal edilmesine ilişkin hükümlerinin kart çıkaran kuruluşlarca uygulanmayabileceğine karar verilmiştir.
	7.02.2023	Depremden etkilenen müşterilere kullanılan kredilere yüksek risk ağırlığının uygulanmamasına karar verilmiştir.
	7.02.2023	Mükelleflerin 6 Şubat-31 Temmuz 2023 tarihleri arasında yerine getirmeleri gerekli vergisel yükümlülüklerin ertelenmesine karar verilmiştir.
CB	17.02.2023	Bankalar AFAD'a yapacakları yardım ve başlılarda "Banka özkaynaklarının binde dördünü aşmama" şartından muaf tutulmuştur.
TBB	6.02.2023	Deprem bölgesinde hesabı bulunan müşterilerin kredi risk, kredi ödeme, senet ve çek işlemlerine ilişkin bildirimlerinin, Risk Merkezi mücbir hal düzenlemesi çerçevesinde yapılması hususunda gerekli hassasiyetin gösterilmesi istenmiştir. Deprem bölgesinde bulunan ortak ATM'lerden yapılacak işlemlerden ücret tahsis edilmemesi yönünde prensip kararı alınmıştır.
	15.02.2023	Bankacılık hizmet komisyonlarının, POS kullanım ücretlerinin, kredi kart ücretlerinin 2023 yılı boyunca alınmaması, kayıp/zayı POS cihazlarına ilişkin herhangi bir tahsilat yapılmamasına karar verilmiştir. Depremde vefat eden müşterilerin kredi borçlarının, krediye konu sigorta ödemelerinin kredi borcuna mahsup edilmesi, sonrasında kalan borçlarının silinmesine karar verilmiştir. Haciz, icra, takip vb. idari uygulamalarla ilgili olarak gerekli esnekliklerin sağlanmasına karar verilmiştir. Bireysel ve gerçek kişi ticari işletmelerimizin kredi borçlarının/taksitlerinin ve gayrinakdi kredi komisyonlarının 1 ay faizsiz (faiz / gecikme faizi) olarak ertelenmesine karar verilmiştir.

Depremi üretim, tüketim, istihdam ve beklentiler üzerindeki etkileri kapsamlı bir şekilde değerlendirilmektedir. Depremi ekonomik aktiviteyi asgari düzeyde etkilemesi ve Türkiye ekonomisinin performansı üzerinde kalıcı bir etkisi olmaması adına işletmelerin krediye erişim imkanları genişletilmiştir. Afet bölgesinde şubat ayında TL ticari kredi artışı 12,5 milyar TL seviyesinde iken, mart ayında ilgili artış 29,8 milyar TL seviyesine yükselmiştir. Bu artışta KOBİ kredileri öncü olurken, kurumsal krediler de dikkat çekmektedir. Deprem bölgesindeki kurumsal kredilerin menkul kıymet tesisinden muaf tutulmasının bu gelişmede etkili olduğu değerlendirilmektedir. Bireysel kredilerde şubat ayında 10,3 milyar TL olan kredi artışı, mart ayında ivmelenerek 35,2 milyar TL düzeyine yükselmiştir. Artışın neredeyse tamamının bireysel kredi kartı ve ihtiyaç kredisi kaynaklı olduğu görülmektedir.

Tablo IV.1.1.6: Deprem Bölgesi İllerde Kredi Gelişimi (Milyar TL, %)

	Stok Bakiye			Aylık Değişim		Aylık Büyüme Oranı	
	Oca.23	Şub.23	Mar.23	Şub.23	Mar.23	Şub.23	Mar.23
TL Ticari	397	410	440	12,5	29,8	3,1	7,3
KOBİ	275	285	303	9,6	17,4	3,5	6,1
Kurumsal	122	125	137	2,8	12,4	2,3	10,0
Bireysel Krediler	175	186	221	10,3	35,2	5,9	19,0
İhtiyaç	78	82	97	4,4	14,6	5,7	17,8
BKK	58	63	84	5,7	20,1	9,9	31,9
Konut	34	34	35	0,0	0,1	0,0	0,3
Taşıt	5	6	6	0,2	0,3	3,7	5,4

Kaynak: TCMB

Son Gözlem 03.23

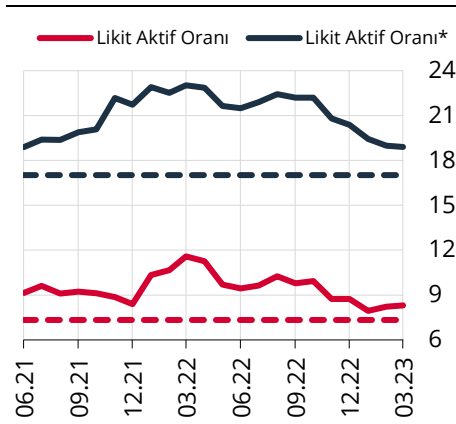
Dipnot: KOBİ; esnaf, KOBİ ve diğer müşterilerin (avukat, doktor vb.) toplamını ifade etmektedir.

IV.2 Likidite Riski

Bankacılık sektörü, güçlü TL ve YP likit aktifleri ile olası likidite şoklarına karşı dayanıklı durumdadır.

2023 yılında bankacılık sektörünün likidite görünümü tarihsel ortalamasının üzerindeki seyrini sürdürmüştür. Likit aktif oranı göstergeleri son Rapor dönemine göre bir miktar gerilemiştir (Grafik IV.2.1). Bu gelişmede, umumi disponibilitate kapsamında bankaların TCMB nezdinde tesis ettikleri menkul kıymetler nedeniyle serbest menkul kıymetlerin toplam aktiflere oranındaki gerileme ile ağırlıklı olarak YP mevduattan olmak üzere YP yükümlülüklerdeki azalışın bir miktar yurt dışı muhabir hesaplardan karşılanması etkili olmuştur. Bununla birlikte sektörün mevcut serbest menkul kıymet ve yurt dışı muhabir hesap bakiyelerinin aktiflere oranı tarihsel ortalamalarının üzerindedir (Grafik IV.2.2). Bankaların kısa vadeli net nakit çıkışlarını karşılama göstergesi olan toplam ve YP likidite karşılama oranları (LKO) yasal sınırların ve tarihsel ortalamasının oldukça üzerinde bulunan eğilimini sürdürmektedir (Grafik IV.2.3).

Grafik IV.2.1: Likit Aktiflerin Payı (%)

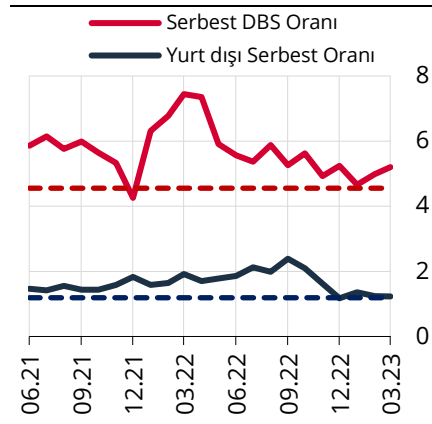

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Likit Aktif Oranı = (Nakit Değerler+Yurt Dışı Bankalar Serbest Hesabı+Serbest DBS+Ters Repo Alacakları+ Takasbank ve BİST Interbank Piyasası)/Aktifler. Likit Aktif Oranı* = (Nakit Değerler+Yurt Dışı Bankalar Serbest Hesabı+Serbest DBS+Zorunlu Karşılıklar)/Aktifler. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2019 dönemindeki ortalamasını temsil etmektedir.

Grafik IV.2.2: Serbest Likit Kalemlerin Payı (%)

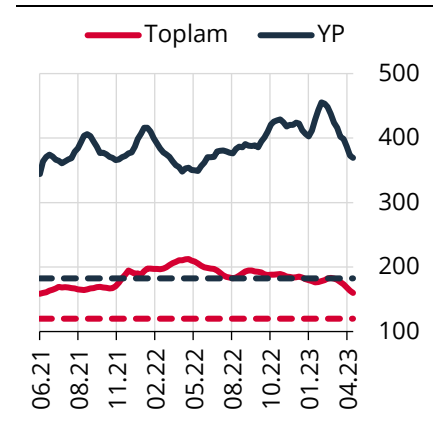

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Serbest DBS Oranı, kamu borçlanma senetleri toplamının aktiflere oranını ifade etmektedir. Yurt Dışı Serbest Oranı = Yurt dışı serbest hesaplar / Aktifler. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2019 dönemindeki ortalamasını temsil etmektedir.

Grafik IV.2.3: Likidite Karşılama Oranları (4 HHO, %)

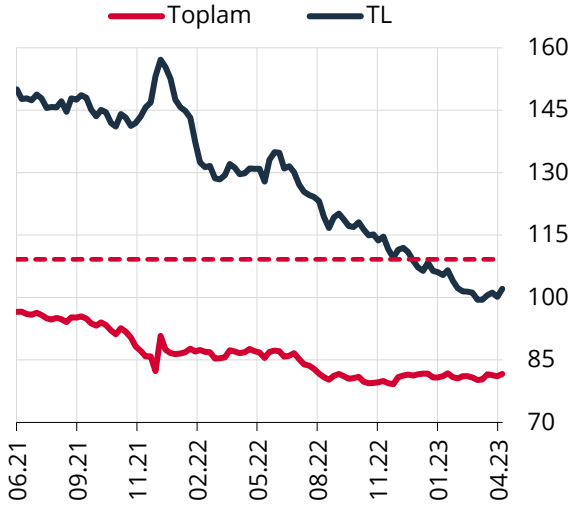
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.23

Dipnot: KYB'ler hariçtir. Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır. Toplam ve YP LKO'lar için yasal alt limitler sırasıyla yüzde 100 ve 80 olarak uygulanmaktadır. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2019 dönemindeki ortalamasını temsil etmektedir.

İstikrarlı fonlama kaynağı olan mevduat, sektör genelinde krediler için ağırlıklı fon kaynağı olmayı sürdürerek likidite görünümüne katkı sağlamaktadır.

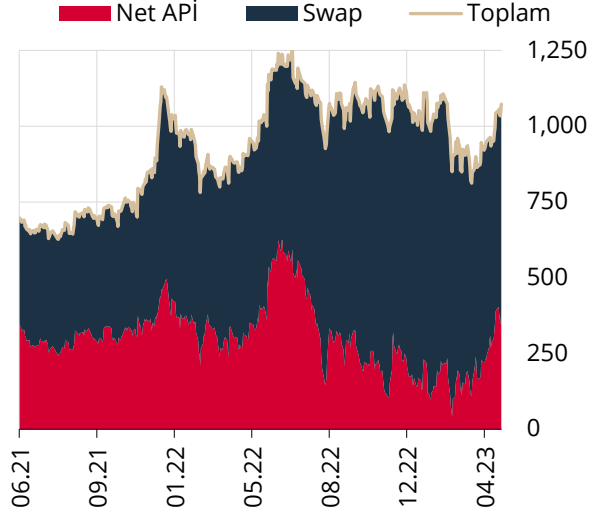
Sektörün kredi mevduat oranı yüzde 80 seviyesinde yatay bir seyir izlemektedir. TL kredi mevduat oranındaki gerileme eğilimi ile birlikte bu oran yüzde 100 seviyesine yakınsamıştır. Bununla birlikte son dönemde YP mevduat tercihindeki hızlı azalmaya bağlı olarak YP K/M oranı 5 yüzde puan artış göstermiştir (Grafik IV.2.4). TL kredi mevduat oranının seyrettiği patika sektörün likidite yönetimini desteklemekte, para birimi uyumsuzluğundan kaynaklanan para takası ihtiyacını azaltmaktadır (Grafik IV.2.5).

Grafik IV.2.4: Kredi/Mevduat Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.23

Dipnot: KYB'ler hariç hesaplanmıştır. Bankalara kullanılan krediler ile bankalar mevduatı dışlanmıştır. Donuk alacaklar kredilere dâhil edilmiştir. Kesikli çizgi, toplam K/M oranının 2011-2018 ortalamasını gösterir.

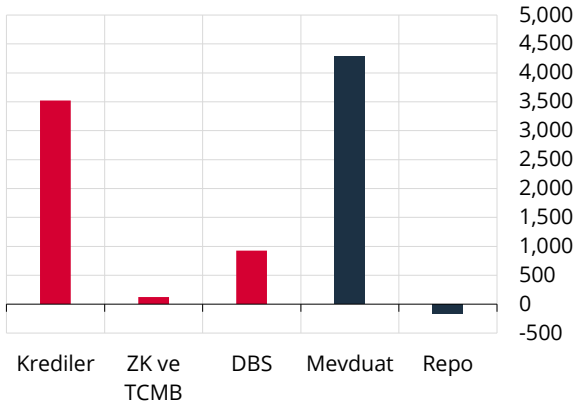
Grafik IV.2.5: TCMB Fonlaması (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.23

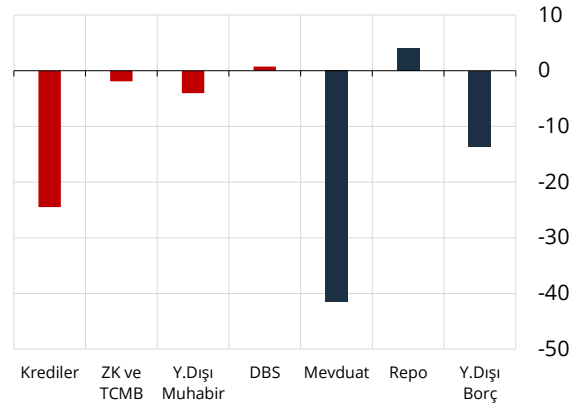
Bilançolarda TL kalemler güçlenirken YP cinsi kalemlerde gerileme eğilimi devam etmektedir.

KKM uygulaması ile başlayan ve sonrasında Türk lirasını önceliklendiren politikalar ile devam eden süreçte bankacılık sektörü bilançosunda TL varlık ve yükümlülüklerinde güçlü bir artış görülmektedir (Grafik IV.2.6 ve Grafik IV.2.7). TL cinsi kredi ve mevduat kalemleri önemli artış kaydederken, menkul kıymet tesisi düzenlemesi ile birlikte DBS artışı da görülmektedir. YP bilanço kalemlerinde ise 2021 yılı sonundan itibaren kredi ve mevduatta azalışlar belirgindir.

Grafik IV.2.6: Bankaların TL Varlık ve Yükümlülüklerindeki Değişim (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Dipnot: Varlık ve yükümlülükler farklı renklerle sınıflandırılmıştır. DBS, serbest kamu borçlanma senetleri ile teminata verilen ya da repo işlemine konu menkul değerleri temsil etmektedir. İlgili kalemlerin 31 Aralık 2021 - 28 Nisan 2023 arasındaki değişim tutarlarına yer verilmiştir. ZK ve TCMB kalem, ZK ve TCMB'de tutulan serbest hesapları içermektedir.

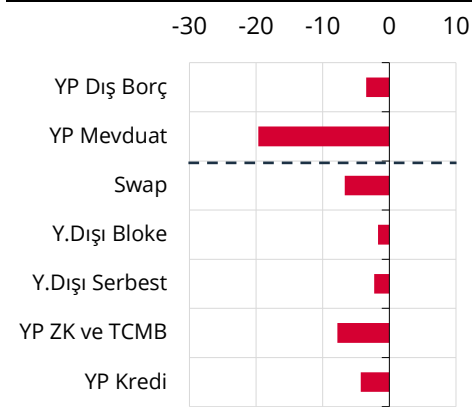
Grafik IV.2.7: Bankaların YP Varlık ve Yükümlülüklerindeki Değişim (Milyar ABD Doları)

Son Gözlem: 28.04.23

Dipnot: Varlık ve yükümlülükler farklı renklerle sınıflandırılmıştır. DBS, serbest kamu borçlanma senetleri ile teminata verilen ya da repo işlemine konu menkul değerleri temsil etmektedir. İlgili kalemlerin 31 Aralık 2021 - 28 Nisan 2023 arasındaki değişim tutarlarına yer verilmiştir. ZK ve TCMB kalem, ZK ve TCMB'de tutulan serbest hesapları içermektedir. Yurt dışı borç değişiminde son veri olarak 2023 Mart verisi kullanılmıştır.

KKM uygulaması devreye alındıktan sonra 2022 yılının ilk dört ayında YP mevduattan KKM'ye hızlı bir dönüşüm gerçekleşmiş, ihtiyaç duyulan YP likidite YP ZK'lar, TCMB taraflı para takası işlemleri ve yurt dışı muhabir bankalardaki serbest hesaplar ile karşılanmıştır. 2022 Nisan-Ekim döneminde bankalar için YP kredi kapamaları YP likidite kaynağında belirleyici unsur olmuştur. 2022 Ekim sonrasında ise YP mevduatta kayda değer bir azalış gerçekleşmiş, bu dönemde ihtiyaç duyulan YP likidite yurt dışı serbest hesaplar ağırlıklı olmak üzere tüm YP aktif kalemlerinden dengeli olarak karşılanmıştır (Grafik II.2.10).

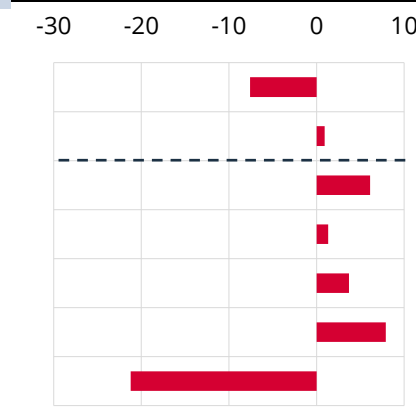
Grafik II.2.8: 2021 Aralık – 2022 Nisan Döneminde Seçilmiş YP Bilanço Kalemlerinin Değişimi (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 04.22

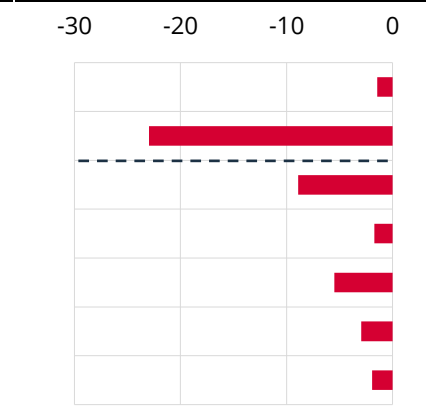
Grafik II.2.9: 2022 Nisan – 2022 Ekim Döneminde Seçilmiş YP Bilanço Kalemlerinin Değişimi (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 10.22

Grafik II.2.10: 2022 Ekim – 2023 Mart Döneminde Seçilmiş YP Bilanço Kalemlerinin Değişimi (Milyar ABD Doları)

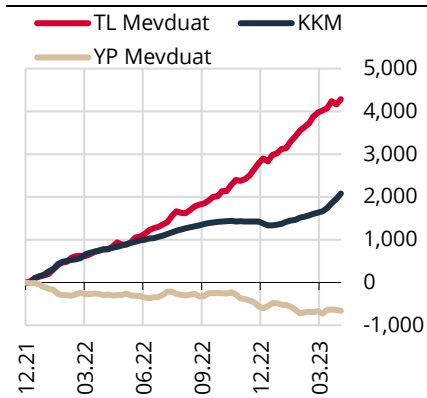
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

TL mevduat KKM uygulaması ile desteklenmiş, Liralaşma çerçevesinde devreye alınan uygulamalar ile banka bilançolarında TL'nin payı güçlü bir şekilde artmıştır.

2021 Aralık ayında devreye alınan KKM uygulaması ile desteklenen TL mevduat, kademeli olarak artırılan TL mevduat oranı hedefleri ile birlikte güçlü artış trendini korumuştur. 2022 yılının ikinci yarısından başlamak üzere ve son dönemde etkisi artacak şekilde KKM dışındaki TL mevduat hesaplarının TL mevduat büyümesine verdiği katkı hızlanmıştır (Grafik IV.2.11). TL mevduattaki güçlü artışın yanı sıra YP mevduat hesaplarındaki gerilemenin devam etmesiyle TL mevduatın payı yüzde 60'a yakınsamıştır (Grafik IV.2.12). Sektör bilançosunda TL kalemlerin payı izlenen politikaların etkisiyle son dönemde hızlı bir artış kaydetmiş olup aktifler içerisinde yüzde 60'ı geçmiş, yükümlülükler içerisinde yüzde 55'e yaklaşmıştır (Grafik IV.2.13).

Grafik IV.2.11: Mevduattaki Değişim (Milyar TL)

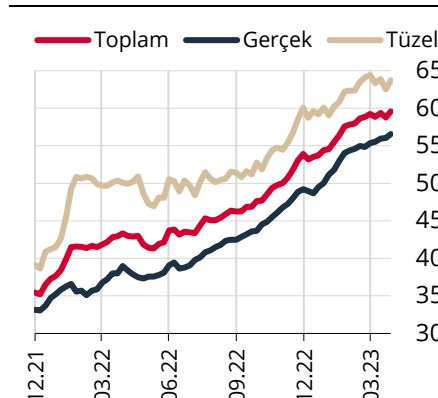

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.23

Dipnot: Değerler 2021 yılı sonundan itibaren değişimleri göstermektedir. YP mevduat serisi, YP mevduatın ABD doları karşılığı haftalık değişiminin ilgili haftadaki ortalama ABD doları kuru ile elde edilmiş TL karşılığıdır.

Grafik IV.2.12: TL Mevduat Oranı (%)

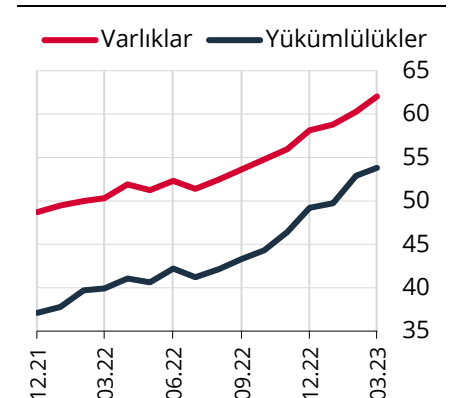

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.23

Dipnot: Bankalar mevduatı hariç tutulmuş olup diğer mevduat tüzel mevduatın içerisinde dâhil edilmiştir.

Grafik IV.2.13: Sektör Bilançosunda TL'nin Payı (%)

Kaynak: TCMB

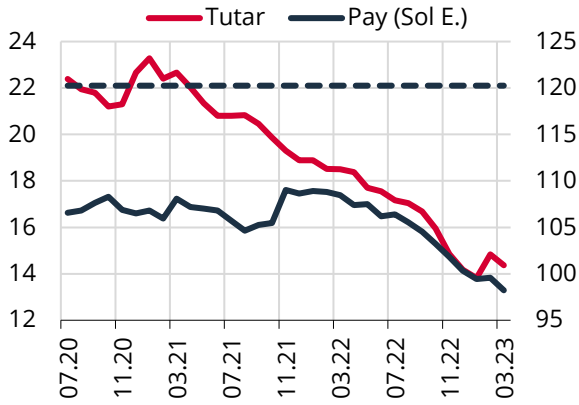
Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Varlıklar TL varlıkların toplam varlıklara oranını, yükümlülükler TL yükümlülüklerin (özkaynak hariç) toplam yükümlülükler oranını göstermektedir.

Küresel ekonomik gelişmelere bağlı olarak finansman maliyeti artan bankalar 2022 yılında dış borçlarını azaltmayı tercih ederken 2023 yılının ilk çeyreğinde dış borç yenileme oranlarının bir miktar yükseldiği görülmektedir.

Sektörün son yıllarda devam eden dış borçlarını azaltma eğilimi 2022 yılında da korunmuş ve bankacılık sektörü 2022 yılında 14 milyar ABD doları tutarında dış borcunu kapatmıştır (Grafik IV.2.14). Bu gelişmede YP kredi talebinin zayıf seyretmesi ile birlikte güçlü TL kredi talebi ve banka yükümlülüklerinde yaşanan liralışmanın da etkisiyle TL mevduatta görülen güçlü artış belirleyici olmuştur. Toplam yükümlükler içinde dış borçların payı tarihsel ortalamasının oldukça altında bir seviye olan yüzde 13'e gerilemiştir. Diğer taraftan, TCMB'nin 6 aydan uzun vadeli yurt dışı borçlanmayı destekleyici tedbiri sonrasında 2023 yılının ilk çeyreğinde dış borç bakiyesi sınırlı bir artış eğilimi göstermiştir. Uzun süredir yüzde 90 seviyesinde yataya yakın seyreden sektörün dış borç yenileme oranı 2023 mart ayı itibarıyla yüzde 97'ye yükselmiştir. Bankaların dış borçlarını yenileme eğiliminin vade bazındaki ayrışması devam etmektedir. Maliyet gelişmelerinin yanı sıra uzun vadeli YP kredi talebinin zayıf seyretmesinin de etkisiyle bankaların orta ve uzun vadeli dış borçlarını kapama eğilimi devam ederken kısa vadeli dış borçlar yüzde 100'ün üzerinde yenilenmeye devam etmektedir (Grafik IV.2.15). 2023 yılı ilk çeyreğinde ise destekleyici tedbirlerin de katkısıyla orta ve uzun vadeli dış borç yenileme oranı yükselmiştir.

Grafik IV.2.14: Dış Borç Bakiyesi ve Yabancı Kaynaklar İçindeki Payı (Milyar ABD Doları, %)

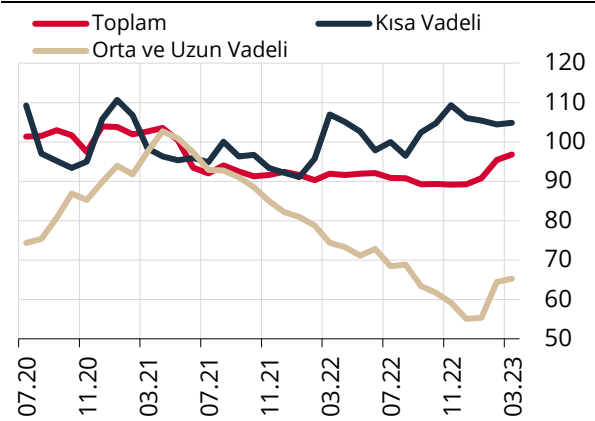

Kaynak: TCMB, MKK

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Tutar parite etkisinden arındırılmıştır. Euro cinsi dış borçların ABD doları karşılığı 2018 Haziran ayı parite değeriyle yeniden hesaplanmıştır. Kesikli çizgi, pay serisinin 2014-2019 ortalamasıdır.

Grafik IV.2.15: Dış Borç Yenileme Oranı (%)

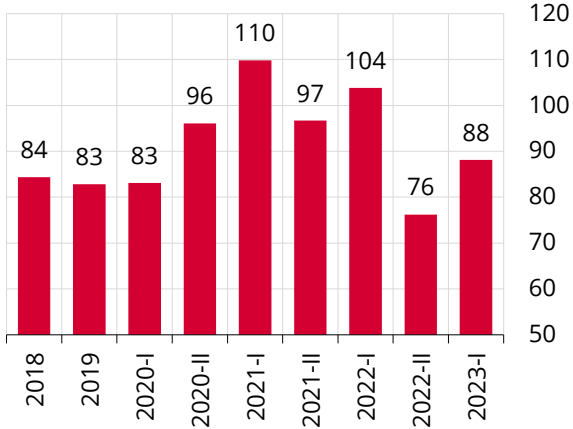

Kaynak: TCMB, MKK

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Dış borç yenileme oranı, menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının toplam için 6, kısa vade için 3, uzun vade için 12 aylık hareketli toplamları üzerinden hesaplanmıştır.

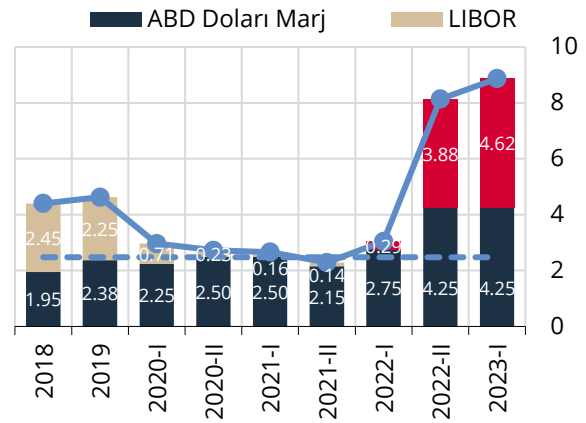
Bankalar sendikasyon kredilerini YP kredi talebi ve finansman maliyetlerini gözeterek yenilemeye devam etmektedir. 2023 yılında gerçekleşen ilk sendikasyon kredisi işlemlerinde ortalama yenileme oranı yüzde 88 düzeyinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.2.17). 2022 yılının ikinci yarısında 150 baz puan artan marjlar 2023 yılında yatay seyrederken, küresel ekonomik gelişmelere bağlı olarak referans faizler artmaya devam etmiştir (Grafik IV.2.18). Küresel belirsizliklerin yoğun olduğu ve likidite koşullarının sıkılaştığı bir konjonktürde bankacılık sektörünün dış borçlarını ihtiyaçları nispetinde yenileyebiliyor olmaları sektörün dış finansmana erişim koşullarının güçlü olduğunu göstermektedir.

Grafik IV.2.17: Sendikasyon Kredilerinde Dış Borç Yenileme Oranı (%)

Kaynak: TCMB, KAP

Son Gözlem: 17.05.23

Dipnot: I ve II sırasıyla ilgili yılın nisan-haziran ile ekim-aralık sendikasyon dönemlerini temsil etmektedir. Dış borç yenileme oranı, belirtilen dönemlerdeki toplam kullanım ve geri ödeme tutarlarının oranı olarak hesaplanmıştır.

Grafik IV.2.18: Sendikasyon Kredisi Maliyet Marjlarının Gelişimi (%)

Kaynak: KAP

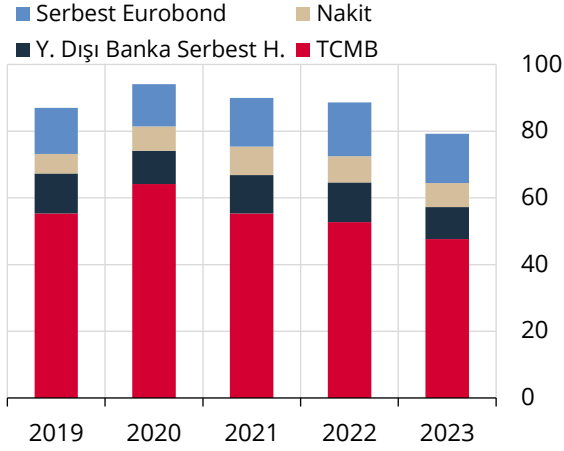
Son Gözlem: 17.05.23

Dipnot: KYB'ler hariç büyük ölçekli 10 banka için hesaplanmıştır. ABD doları marj, ABD doları cinsi temin edilen sendikasyon kredilerinde LIBOR referans faiz oranına ek olarak uygulanan faiz oranını göstermektedir. 2022 yılı ve sonrasında esas alınacak SOFR oranı için 3 aylık ortalama SOFR gösterilmiştir. I ve II sırasıyla ilgili yılın nisan-haziran ile ekim-aralık sendikasyon dönemlerini temsil etmektedir. Kesikli çizgi, toplam maliyetin 2014-2019 ortalamasıdır.

Sektörün olası YP likidite şoklarına karşı bulundurduğu YP cinsi likidite tamponları güçlü seyrini sürdürmektedir.

2023 mart ayı itibarıyla bankaların 74 milyar ABD doları tutarında YP cinsi likit varlığı bulunmaktadır (Grafik IV.2.19). Sektörün 1 yıl içerisinde vadesi dolacak YP dış borcu ise 51 milyar ABD doları seviyesindedir. Dolayısıyla mevcut YP likit varlıkların kısa vadeli YP cinsi yurt dışı borçları karşılama kapasitesi yüzde 146 olup, tarihsel ortalamasının üzerinde seyretmektedir (Grafik IV.2.20).

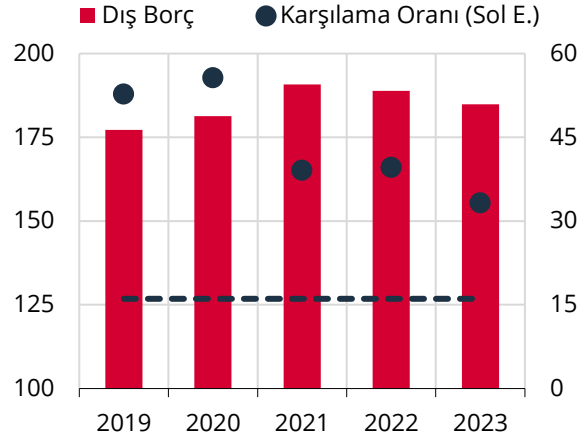
Tablo IV.2.1 sektörün seçilmiş likidite göstergelerinin gelişimini önceki stres dönemi ile kıyaslayarak özetlemektedir. Stres dönemlerinde olası likidite şoklarına karşı bankaların kısa vadeli YP yükümlülükleri ile hazır imkânları arasındaki denge önem arz etmektedir. Nitekim küresel likidite gelişmeleri özellikle yakın dönemde vadesi dolacak dış borçlar üzerinden banka bilançoları ve dolayısıyla iktisadi faaliyet üzerinde etkili olabilmektedir. Bu çerçevede son yıllarda banka yükümlülükleri içinde mevduatın payı artarken dış borçların payının yüzde 13'e gerilemesi sektörün küresel likidite gelişmelerine karşı direncini desteklemektedir. Sektörün YP cinsi toplam ve kısa vadeli dış borcu önceki dönemlere göre kayda değer şekilde azalmıştır. Bu kapsamda sektörün kısa vadeli YP dış borçlarını karşılama kapasitesi yüzde 146'ya ulaşmıştır. Ayrıca sektörün YP cinsi tesis edilen 69 milyar ABD doları tutarındaki zorunlu karşılıkları bankaların likit aktif portföylerini destekleyebilecek ilâve bir YP likidite imkânı sunmaktadır.

Grafik IV.2.19: YP Likit Aktifler (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: YP likit aktifler, TCMB'de tutulan YP ZK hariç döviz varlıkları ile nakit değerler, yurt dışı bankalar nezdindeki serbest hesaplar ve serbest eurobondlardan oluşmaktadır ve ay sonu kurları ile hesaplanmıştır. Her bir yıl için son 3 ayın ortalaması raporlanmıştır.

Grafik IV.2.20: Kısa Vadeli YP Dış Borç ve Karşılama Oranı (Milyar ABD Doları, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Dış borç, 1 yıl içinde vadesi dolacak YP cinsi dış borçları içermekte olup, bankaların kısa vadeli dış borç stokundan DTH ve TL mevduat hesapları hariç tutularak hesaplanmaktadır. Karşılama oranı, Grafik IV.2.19'da belirtilen YP likit aktiflerin dış borca oranını göstermektedir. Her bir yıl için son 3 ayın ortalaması raporlanmıştır. Kesikli çizgi karşılama oranının 2014-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Tablo IV.2.1: Seçilmiş Likidite Göstergelerinin Gelişimi

	2018 Haziran	2023 Mart
YP Dış Borç (Milyar ABD doları)	164	97
KV YP Dış Borç (Milyar ABD doları)	70	51
YP Likit Aktifler (Milyar ABD doları)	88	74
KV Borç Karşılama Oranı (%)	126	146
Dış Borç Ortalama Kalan Vade (Ay)	37	35
YP Zorunlu Karşılıklar (Milyar ABD doları)	42	69

Kaynak: TCMB

Kutu IV.2.I: Uluslararası İslami Likidite Yönetimi Kuruluşu

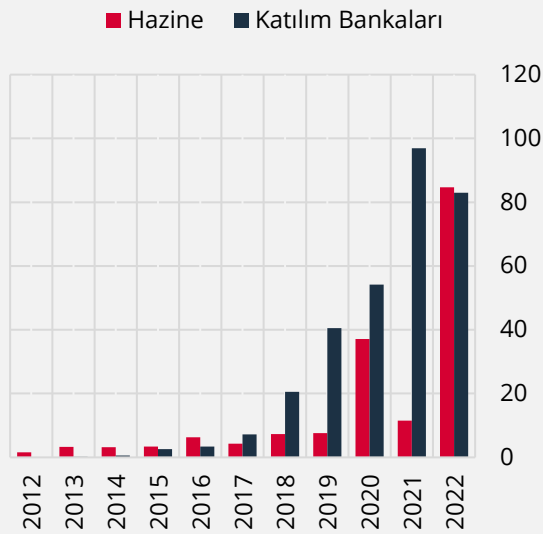
2008 yılında yaşanan Küresel Finansal Kriz sonrası dönemde Basel Komitesi tarafından hazırlanan ve ulusal otoriteler tarafından uygulamaya konulan finansal düzenlemeler başta bankacılık olmak üzere finansal sektörün sağlamlığını ve etkinliğini artırarak finansal istikrara olumlu katkı sunmuştur. Bu düzenlemeler ile bankaların likidite yönetiminde takip edilmesi gereken yasal rasyolar belirlenmiş ve olası şoklara karşı bilançolarında yüksek kaliteli likit varlık bulundurmasına yönelik düzenlemeler belirli bir kural setine bağlanmıştır.

Geleneksel bankalar ile benzer finansal aracılık rolü üstlenen katılım bankalarının, Basel likidite karşılama düzenlemelerine uyumlu olarak likidite risk yönetiminin etkin ve sağlıklı bir şekilde sağlanması açısından yüksek kaliteli likit varlıklara sahip olmaları gerekmektedir. Fakat geleneksel bankaların likit varlık havuzunda bulundurabileceği kıymetler katılım bankaları iş modeline uygun olmayabileceğinden katılım bankacılığı ilkeleri ile uyumlu yüksek kaliteli likit varlıklara erişim önem arz etmektedir. Katılım bankaları bu ihtiyacı karşılayabilmek için kamu otoritelerinin ve küresel ölçekteki kuruluşların ihraç ettiği kira sertifikasını likidite aracı olarak kullanmaktadırlar. Bu kutu çalışmasında öncelikle kira sertifikasının (sukuk) finansal piyasalardaki işleyişi ve ülkemiz uygulaması anlatılmaktadır. İkinci kısımda küresel ölçekte sukuk ihracı amacıyla kurulmuş olan ve 2023 yılında TCMB'nin dönem başkanlığını yaptığı Uluslararası İslami Likidite Yönetimi Kuruluşu (IILM)'nin sukuk ihracındaki rolü paylaşılmaktadır.

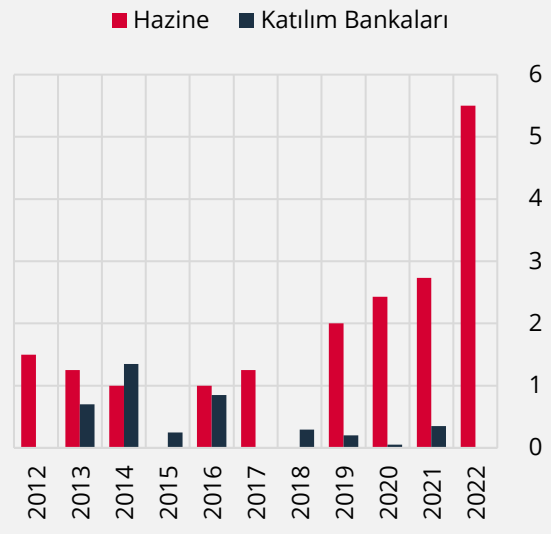
Sukuk İhraçları

Katılım finans sektörü esasına dayalı sermaye piyasaları ürünlerinde çeşitliliği artırmak ve yerel para cinsinden yüksek kaliteli likit varlık ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak küresel ölçekte geçtiğimiz on yılda ilgili kamu otoriteleri tarafından sukuk ihraç edilmeye başlanmıştır. Türkiye'de Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından "Kira Sertifikaları" olarak ifade edilen sukuk "Her türlü varlık ve hakkın finansmanını sağlamak amacıyla varlık kiralama şirketi tarafından ihraç edilen ve sahiplerinin bu varlık veya haktan elde edilen gelirlerden payları oranında hak sahibi olmalarını sağlayan menkul kıymet" şeklinde tanımlanmaktadır.¹ Tanımda yer alan hak; kira sertifikaları ihracına dayanak olan her türlü hakkı, varlık ise kira sertifikaları ihracına dayanak olan her türlü varlığı ifade etmektedir. Geleneksel tahvil, borca dayanan bir menkul kıymet iken sukuk, varlığı veya hakkı temsil eden senetlerdir.

Grafik IV.2.I.1: Türk Lirası Cinsi Kira Sertifikası İhraçları (Milyar TL)

Grafik IV.2.I.2: ABD Doları Cinsi Kira Sertifikası İhraçları (Milyar USD)

Kaynak: HMB, TKBB

¹ Sermaye Piyasası Kurulu'nun 07.06.2013 tarih ve 28670 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan III-61.1 sayılı "Kira Sertifikaları Tebliği"

Kamu kesiminde Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama Anonim Şirketi (HMKVŞ) tarafından devralınan kamuya ait taşınmazların Hazine ve Maliye Bakanlığına kiralanması suretiyle yurt içi ve yurt dışı piyasalarda kira sertifikası ihraç edilmektedir. Özel sektör şirketleri de SPK'nın izni doğrultusunda kira sertifikası ihracı yoluyla sermaye piyasalarından fon temin etme imkânına sahiptir. Bu kapsamda ülkemizde 2010 yılından itibaren özel sektör ve 2012 yılından itibaren kamu tarafından kira sertifikası ihraç edilmekte olup ihraç miktarı artarak devam etmektedir. HMB ve katılım bankaları tarafından ihraç edilen Türk Lirası cinsi kira sertifikası ihraçlarının yıllar içindeki gelişimi gösterilmektedir (Grafik IV.2.1.1). Ayrıca, 2012 yılından bu yana HMKVŞ tarafından yurt dışında ihraç edilen kira sertifikaları ile toplamda 16 milyar ABD doları finansman sağlanmıştır (Grafik IV.2.1.2). Diğer taraftan katılım bankaları dışındaki özel sektör ihraçlarının tutarı çok düşük olduğundan grafiğe eklenmemiştir.

IILM'in Yapısı ve İhraç Mekanizması

Uluslararası finansal düzenlemelere uyum sağlanması ve sektördeki talebin karşılanması amacıyla katılım bankalarının ihtiyaç duyduğu yüksek kaliteli likit varlık ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak merkez bankaları tarafından çeşitli adımlar atılmıştır. Bu doğrultuda, katılım bankalarının likidite yönetimini kolaylaştırmak amacıyla kısa vadeli sukuk ihraç etmek üzere, IILM 2010 yılında Malezya'da kurulmuştur. Kuruluşun hissedarları arasında TCMB'nin yanı sıra Malezya, Endonezya, Nijerya, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Katar ve Mauritius merkez bankaları yer almaktadır.² IILM'in 2023 yılı dönem başkanlığı TCMB Başkanı Sayın Şahap Kavcıoğlu tarafından yürütülmektedir.

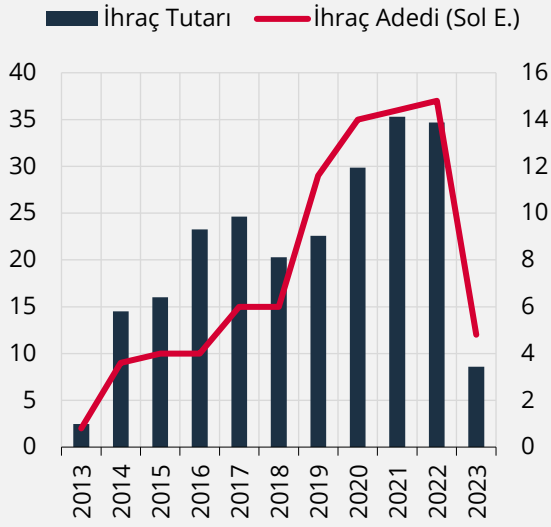
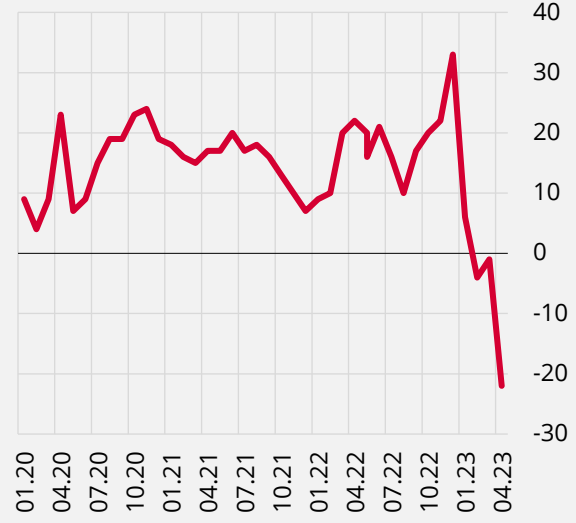
IILM'in sukuk ihraçları ile faizsiz finansal kuruluşların likidite yönetiminin kolaylaştırılarak var olan finansal sisteme katılımının sağlanması, diğer faizsiz finansal ürünlerin etkin fiyatlanması için risksiz bir gösterge oluşturulması ve finansal piyasaların derinliğinin artırılması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, IILM'in sukuk ihraç programı kapsamında sürekli olarak ihraç etmekte olduğu enstrümanlar bankalararası borçlanma işlemlerinde teminat olarak kabul edilmekte, finansal kuruluşlar tarafından ikincil piyasalarda alınıp satılmakta, merkez bankalarının sağlanan açık piyasa işlemlerinde teminat olarak kullanılmakta ve merkez bankalarının rezerv yönetimi kapsamında yatırım yapılabilir enstrümanlar arasında kabul edilmektedir.

IILM sukuk ihraç mekanizması kapsamında ilk olarak, IILM sukuk ihraçları için uygun nitelikteki (fiziki veya finansal) dayanak varlıklar belirlenmekte, bu varlıklar merkez bankasınca ya da ülke hazinesi tarafından IILM'e transfer edilmekte ve IILM söz konusu varlıklara dayanarak sukuk ihraç etmektedir. Piyasa yapımcılar bu sukukları birincil piyasadan almakta ve satımına aracılık etmektedir. İhraç edilen sukuklar yatırımcılara dağıtılmakta ve IILM'e ödeme yapılmaktadır. IILM bu ödemeyi eş zamanlı olarak varlık satıcısına yapmakta ve varlığı (fiziki ise) kiraya vermektedir. Piyasa yapımcılar, IILM enstrümanlarının belli bir miktarını satın alma, bu enstrümanları ikincil piyasada satışa sunma ve bu piyasadaki işlemler ile ürün ve süreç gelişimi hakkında IILM'i bilgilendirme konuları gibi bazı fonksiyonlar icra etmektedir.

IILM, enstrüman ihraç etmek için küresel varlık havuzu oluştururken, bu varlık havuzuna faizsiz varlıkları dâhil etmektedir. Bu varlıklar IILM ihraçlarının yeterli hacimde ve düzenli olmasını sağlayan küresel varlık havuzunda toplanmaktadır. IILM belirlenen amaçlarına ulaşabilmek için çeşitli enstrümanlar ihraç etmekte ve bu enstrümanların dayandığı varlıklar katılım finans esasları çerçevesinde hem finansal hem de finansal olmayan varlıklardan oluşabilmektedir. Sağlanacak varlıkların kredi notunun en az A olması ya da kredi notu A'nın altında olan ülkelerden yapılacak varlık satışında üçüncü taraf garantisinin sağlanması (credit enhancement) gerekmektedir.

2023 yılı itibarıyla mevcut IILM varlık havuzuna dayalı olarak ihraç edilen toplam 3,51 milyar ABD doları değerinde sukuk bulunmaktadır. IILM sukukunun kısa vadeli (1, 3, 6 ve 12 ay), yatırım vekaleti (vekalet sözleşmesi) ihraç programı yapısına dayalı, yüksek kredi notuna sahip olması ve varlık havuzunun en az yüzde 51'inin fiziksel bir varlığa dayalı olması gerekmektedir. IILM sukuk ihraç yapısı, varlığa dayalı menkul kıymet (ABCP) ihraç mekanizmasına benzemektedir. Ancak IILM sukuku genellikle kamu varlıklarına ya da kamu garantisi verilen varlıklara dayalı olarak ihraç edilmektedir. 3 ay vadeli 490 milyon ABD doları değerindeki ilk sukuk ihracını 2013 yılı ağustos ayında gerçekleştiren IILM, nisan 2023 tarihine kadar 92,21 milyar ABD doları değerinde çeşitli vadelere sahip toplam 207 adet sukuk ihracı gerçekleştirmiştir. IILM'in yıllık sukuk ihraç hacmi ve adedi yıllar itibarıyla aşağıda görülmektedir (Grafik IV.2.1.3).

² Suudi Arabistan Merkez Bankası 2013 yılında, Lüksemburg Merkez Bankası ise 2021 yılında hisselerini diğer ortaklara satarak ortaklıktan ayrılmıştır.

Grafik IV.2.1.3: Kuruluşundan İtibaren IILM'nin Yıllık İhraçları (Milyar TL, Akım)**Grafik IV.2.1.4: IILM Sukuku Getiri Farkı** (Baz Puan)

Kaynak: IILM ve yazar hesaplamaları

Dipnot: 2023 verisi Nisan ayı itibarıyla gerçekleşen ihraç tutarını göstermektedir.

IILM Sukuk İhraçlarının Getiri Oranı

IILM sukuk getiri oranı farkı³ incelendiğinde son 3 yılda salgın ve jeopolitik risklerdeki artış yaşanmasına, son dönemde küresel finansal koşullarda gözlenen sıkılaşmaya karşın IILM sukuk getiri oranı farkında önemli bir değişim gözlenmemiştir. İlave olarak, IILM'in gerçekleştirdiği son ihraçlarda negatif getiri farkının ortaya çıkması IILM ihraçlarına yönelik güçlü talebin devam ettiğine işaret etmektedir (Grafik IV.2.1.4).

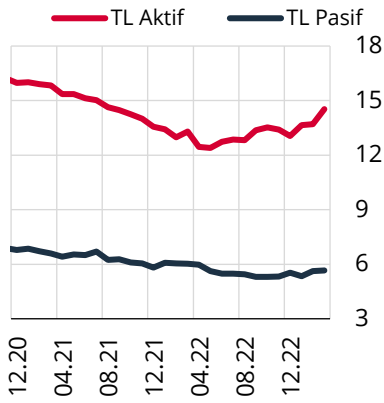
IILM kuruluş anlaşmasında ortaya konulan hedef ve amaçları çerçevesinde iş modelinin sürdürülebilirliği önümüzdeki döneme ilişkin hususlar arasında yer almaktadır. 2023 yılı birinci çeyrek itibarıyla IILM sukuk ihraçlarının toplam küresel kamu ve çok taraflı kalkınma bankaları ihraçları içinde yaklaşık yüzde 30'luk yüksek bir paya sahip olduğu göz önüne alındığında IILM'den elde edilen fayda, beklenti ve zorluklar ile ihraç potansiyeli gibi stratejik konuların bir arada değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda, önümüzdeki dönemde IILM'in ihraç program hacminin artırılması, farklı vade ve para birimi cinsinden ihraç yapılması gibi konuların gündeme gelebileceği öngörülmektedir.

³ IILM sukuku getiri oranı farkı= (3 aylık IILM sukuku getiri oranı) - (3 aylık USD LIBOR oranı)

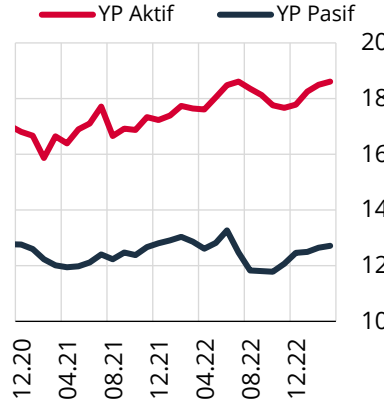
IV.3 Faiz ve Kur Riski

Faize duyarlı aktif ve pasifler arasındaki vade uyumsuzluğu önceki Rapor dönemine göre önemli bir değişim göstermeyerek tarihsel ortalamasının altındaki seyrini sürdürmüştür. Bankaların faize duyarlı TL aktiflerinin ağırlıklı ortalama vadesi 2022 yılının ikinci çeyreğinden itibaren yukarı yönlü hareketlenmiştir. Bankaların TL aktif kompozisyonunda uzun vadeli sabit getirili menkul kıymet payındaki artış kısmen değişken faizli krediler ile dengelenirken, TL aktiflerin ortalama vadesinde sınırlı yükseliş görülmüştür. Faize duyarlı TL yükümlülüklerin ortalama vadesi ise bir süredir 5- 6 ay arasında yatay bir seyir izlemektedir (Grafik IV.3.1). Bankaların faize duyarlı YP aktiflerinin ve pasiflerinin ortalama vadelerinde önemli bir değişiklik bulunmamaktadır. Ortalama vade YP aktiflerde 18 ay, YP pasiflerde 12 ay civarında hareket etmektedir (Grafik IV.3.2). Son Rapor dönemine göre aktif ve pasifler arasındaki vade farkı TL için tarihsel ortalamaya yakınsarken, YP için yatay bir gelişim izlemektedir (Grafik IV.3.3).

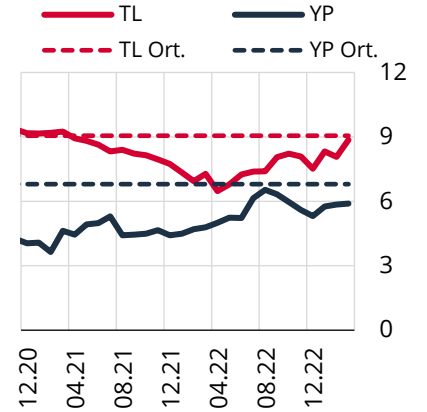
Grafik IV.3.1: TL Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vadesi (Ay)

Grafik IV.3.2: YP Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vadesi (Ay)

Grafik IV.3.3: Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vade Farkı (Ay)

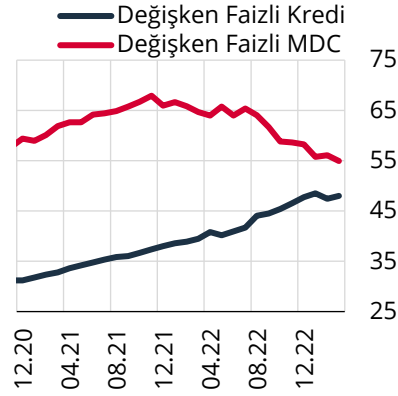
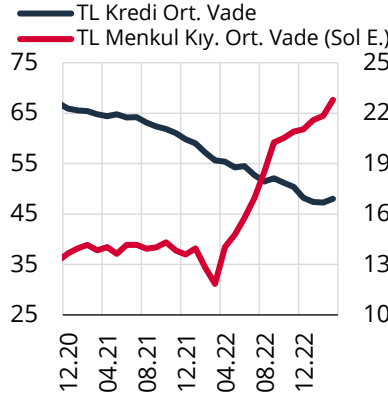
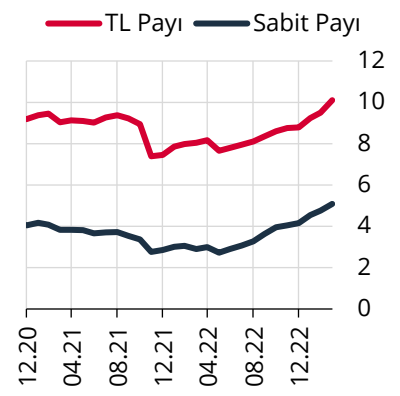

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Vadeler, yeniden fiyatlandırma dönemini göstermektedir. Ağırlıklı ortalama vadelerde vade dilimlerinin orta noktaları esas alınmıştır. Kesikli çizgiler ilgili serilerin 2013-2020 ortalamasıdır. Katılım bankaları hariçtir.

Bankaların sabit getirili ve uzun vadeli menkul kıymetlere olan talebi artarken; kısa vadeli ve değişken faizli kredi eğilimi devam etmektedir. Bankalar faize duyarlı aktif ve pasifler arasındaki vade uyumsuzluğunu varlık kompozisyonunda değişken faizli ürünlerin payını artırarak ve sabit faizli kredilerin vadelerini kısaltarak yönetmektedirler. 2022 yılının ikinci yarısından itibaren Liralaşma stratejisi kapsamında devreye alınan makroihtiyati düzenlemeler sonrasında banka portföylerinde TL sabit getirili menkul kıymet ihtiyacı artarken bu gelişmenin bir yansıması olarak TL değişken faizli menkul kıymetlerin payı azalmaya başlamıştır. Kredilerde ise 2020 yılından bu yana değişken faizli yönündeki eğilim büyük ölçüde devam etmektedir (Grafik IV.3.4). Banka aktiflerinde sabit faizli menkul değerlerin ortalama vadesi uzarken, sabit faizli kredilerin vadesindeki gerileme aktiflerin ortalama vadesindeki artışı önemli ölçüde dengelemiştir (Grafik IV.3.5). TL menkul kıymetlerin ve sabit faizli TL menkul kıymetlerin sektörün aktiflerine oranı sınırlı düzeydedir (Grafik IV.3.6)

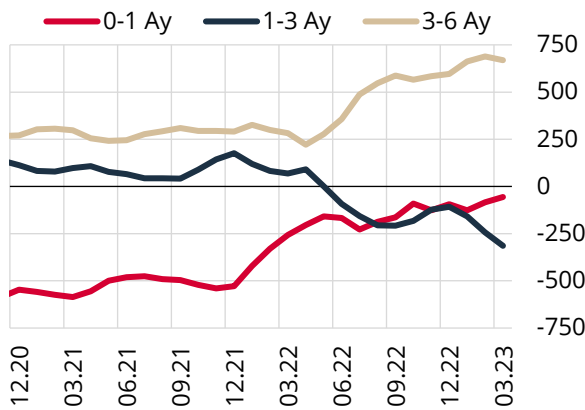
Grafik IV.3.4: TL Menkul Değerler ve TL Kredilerin Faiz Yapısı (%)**Grafik IV.3.5: Sabit Faizli TL Menkul Değerler ve TL Kredilerin Vadesi (Kalan Vade, Ay)****Grafik IV.3.6: TL Menkul Kıymetlerin Aktif Payı (%)**

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

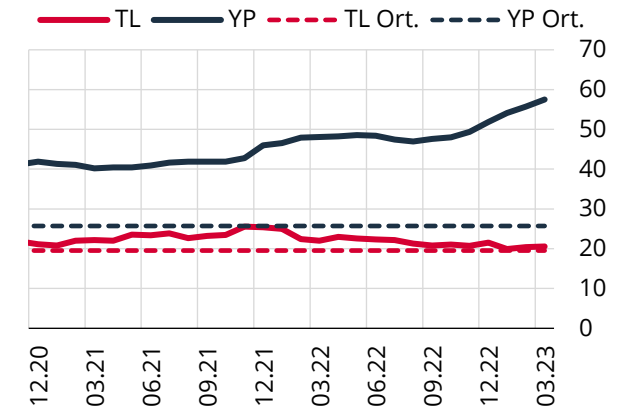
Ağırlıklı ortalama vadelerdir. Ağırlıklı ortalama vade hesabında vade dilimlerinin orta noktaları esas alınmıştır. TL menkul değerler bankaların elinde bulundurduğu sabit getirili toplam menkul kıymetler üzerinden hesaplanmıştır. Katılım bankaları hariçtir. Getirisi faize bağlı olmayan menkul kıymetler sabit faizli menkul kıymetlere dâhil edilmmiştir.

Bankaların 3 aya kadar vadede toplam faize duyarlı pozisyon açığı kapanırken; 6 aya kadar vadede ise faize duyarlı pozisyon fazlası artmıştır. Bankaların 1 aya kadar vadede taşıdıkları negatif pozisyon özellikle 2021 yıl sonundan sonra standart mevduat ürünlerine kıyasla daha uzun vadelerde açılan KKM ürününün etkisiyle önemli ölçüde azalmıştır. Bunun bir yansıması olarak bankaların 1-3 ay arasındaki fazla pozisyonları da negatif alana geçmiştir. 3-6 ay arasındaki pozitif pozisyonlarının artışı sürdürüldüğü görülmektedir (Grafik IV.3.7). Ayrıca, yüzde 57,5 ile tarihsel ortalamasının oldukça üzerinde seyreden YP vadesiz mevduat payı ve yüzde 20 civarında seyreden TL vadesiz mevduat payı maruz kalınan yeniden fiyatlama riskini bir miktar sınırlamaktadır (Grafik IV.3.8).

Grafik IV.3.7: TL Varlık-Yükümlülük Boşluk (Gap) Analizi (Milyar TL, 3 Aylık HO)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Grafik IV.3.8: Vadesiz Mevduat Payının Gelişimi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

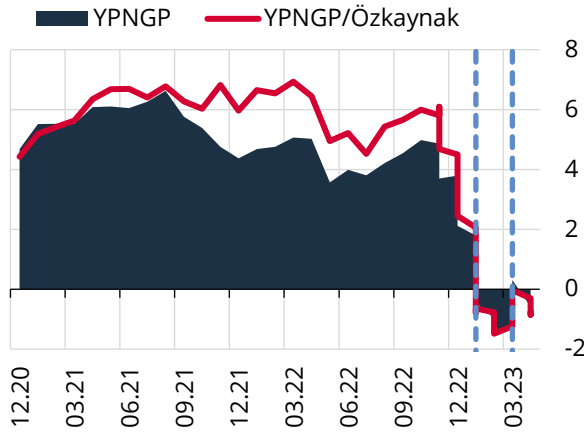
Dipnot: Katılım bankaları hariçtir. Kesikli çizgiler ilgili serilerin 2013-2020 ortalamasıdır.

Bankalar yasal oranların oldukça altında ve sınırlı düzeyde YP pozisyon taşımaya devam etmektedir.

BDDK tarafından 9 Ocak 2023 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yapılan düzenleme değişikliği ile YP genel karşılıklar, YP pozisyon hesaplamasına dâhil edilmiş ve opsiyonların delta değeri dikkate alınmaya başlanmıştır. Bu gelişmeye ilave olarak BDDK'ya standart oranlarda değişiklik yapma yetkisi verilmiş, Kurul 9

Ocak 2023 tarihinde yüzde 20 seviyesinde olan YP net genel pozisyon (YPNGP)/öz kaynak oranı yasal sınırını yüzde 5'e düşürmüştür, 9 Mart 2023 tarihinde ise yüzde 10'a çıkarmıştır. YPNGP hesaplamasında yapılan değişiklik öncesinde bankalar 1,8 milyar ABD doları uzun pozisyona sahip iken, değişiklik sonrasında YPNGP -0,7 milyar ABD doları seviyesine gerilemiştir (Grafik IV.3.9). YPNGP/öz kaynak oranı ise düzenleme öncesine göre 2,8 yüzde puan azalarak yüzde -0,8 seviyesine düşmüştür. Bilanço içi YP açık pozisyonu, bankaların YP borçlarındaki kayda değer azalış sonrasında 2021 yıl sonundaki 42 milyar ABD doları seviyesinden 2023 yılı nisan ayı itibarıyla 30 milyar ABD doları seviyesine gerilemiştir (Grafik IV.3.10).

Grafik IV.3.9: YPNGP/Özkaynak Oranı ve YPNGP Gelişimi (% , Milyar ABD Doları)

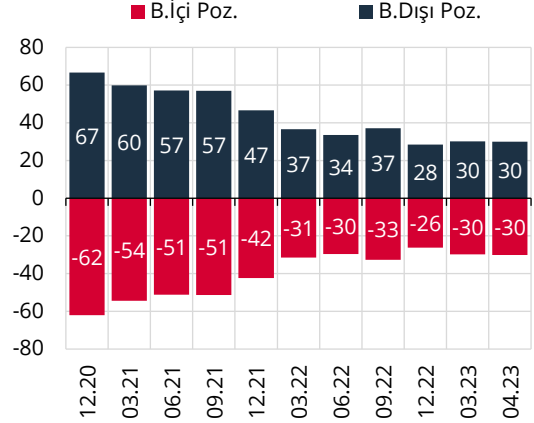

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.2023

Dipnot: Kesikli çizgiler düzenleme değişikliği tarihlerini göstermektedir.

Grafik IV.3.10: Bankacılık Sektörü YP Pozisyon Gelişimi (Milyar ABD Doları)

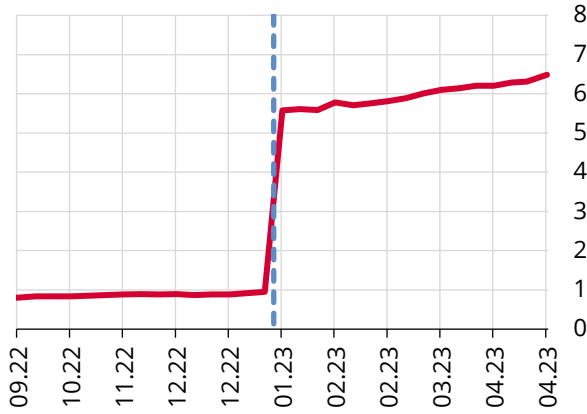

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.2023

Yönetmelikte yapılan YPNGP standart oranı hesaplamasına YP genel ve özel karşılıkların tamamının dâhil edilmesi ile para opsiyonlarının delta eşdeğerine göre dikkate alınmaya başlanmasının YPNGP üzerinde aşağı yönlü 2,3 milyar ABD doları kadar net etkisi olmuştur. 2023 yılının ilk haftasında 950 milyon ABD doları seviyesinde olan YPNGP standart oranı hesaplamasına esas karşılık tutarı, düzenleme değişikliği sonrasında 5,6 milyar ABD dolarına yükselmiştir (Grafik IV.3.11). Böylece, YP karşılıklara ilişkin yapılan değişiklik YPNGP'yi aşağı yönlü 4,6 milyar ABD doları tutarında etkilemiştir. Bununla birlikte, delta eşdeğerine göre hesaplandığında, para opsiyonu alımlarında (YP varlık tarafında) yaklaşık 3,6 milyar ABD doları tutarında azalış, para opsiyonu satımlarında (YP yükümlülük tarafında) ise 6 milyar ABD doları düzeyinde gerileme gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, opsiyonların delta değeri ile dikkate alınması YPNGP'yi nette 2,3 milyar ABD doları yukarı taşımıştır (Grafik IV.3.12).

Grafik IV.3.11: YPNGP/Özkaynak Standart Oranı Hesaplamasına Esas YP Karşılıklar (Milyar ABD Doları)

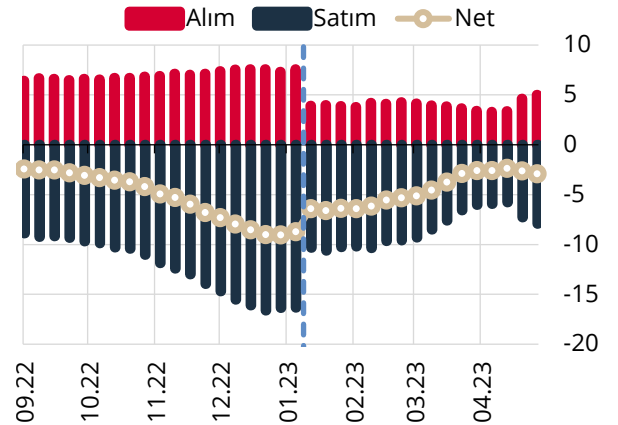

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.2023

Dipnot: Kesikli çizgi ilk düzenleme değişikliğinin yapıldığı tarihi göstermektedir.

Grafik IV.3.12: Para Opsiyonu Tutarları (Milyar ABD Doları)

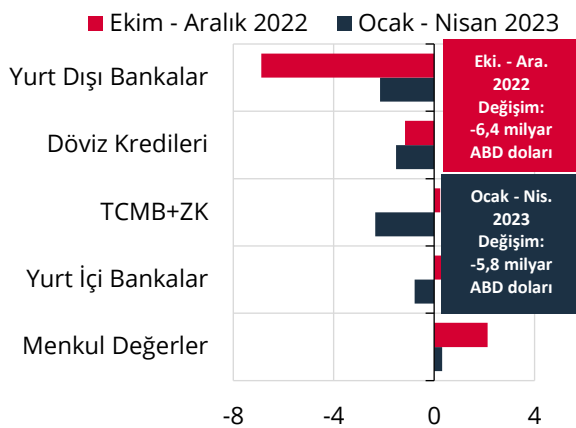
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.2023

Dipnot: Kesikli çizgi ilk düzenleme değişikliğinin yapıldığı tarihi göstermektedir.

Bilanço içi YP varlıkların azalmasında sektörün yurt dışı bankalardan alacaklarının azalması belirleyici olurken, KKM uygulamasının etkisi ile YP mevduattaki düşüş ise YP yükümlülüklerin azalmasında etkili olmuştur. Bilanço içi YP varlıklar, 2022 yılı ekim-aralık döneminde 6,4 milyar ABD doları, 2023 yılı ocak-nisan döneminde ise 5,8 milyar ABD doları düşüş göstermiştir (Grafik IV.3.13). Bu dönemde, menkul kıymet kaleminin arttığı, buna karşın yurt dışı bankalardan alacaklar ve YP krediler kaleminde azalış olduğu dikkat çekmektedir. Bankaların YP mevduat dönüşümünde gerekli olan YP likiditenin bir kısmını yurt dışı mevcutları ile karşıladıkları değerlendirilmektedir. Bilanço içi YP yükümlülükler ise 2022 yılı ekim-aralık döneminde 13,8 milyar ABD doları, 2023 yılı ocak-nisan döneminde ise 8,4 milyar ABD doları gerilemiştir (Grafik IV.3.14). Bu gelişmelerde, KKM'ye geçişlerin devam etmesinin etkisi ile YP mevduat bakiyesinde yaşanan önemli azalışın belirleyici olduğu görülmektedir.

Grafik IV.3.13: Bankaların Bilanço İçi Döviz Varlıklarındaki Değişim (Milyar ABD Doları)

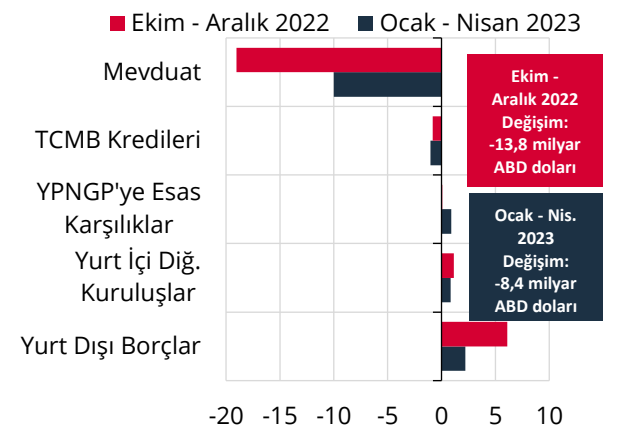

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.2023

Dipnot: Ocak-nisan 2023 döneminde, 13 Ocak 2023 tarihine göre değişim esas alınmıştır. Yurt dışı bankalar, ters repo işlemlerinden alacakları da içermektedir.

Grafik IV.3.14: Bankaların Bilanço İçi Döviz Yükümlülüklerindeki Değişim (Milyar ABD Doları)

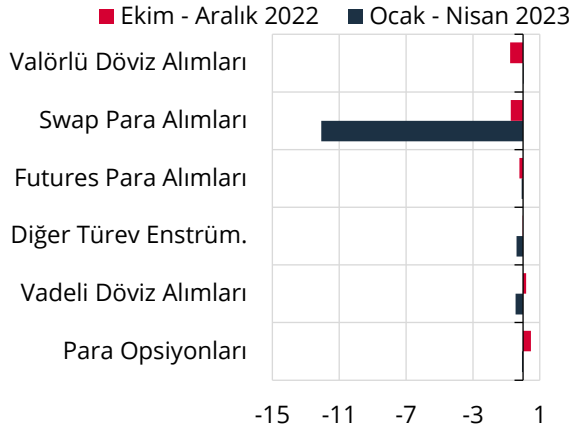
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.2023

Dipnot: Ocak-nisan 2023 döneminde, 13 Ocak 2023 tarihine göre değişim esas alınmıştır. YP mevduat, DTH ile kıymetli maden depo hesaplarının toplamıdır. Yurt dışı borçlar, yurt dışından kullanılan krediler, ihraç edilen menkul kıymetler ve repo işlemlerinden sağlanan fonların toplamıdır.

Bilanço içi pozisyon açığındaki azalış büyük oranda bilanço dışında swap bakiyesindeki azalış ile karşılanmıştır. Bilanço dışı YP varlıkların 2023 yılı ocak-nisan döneminde 5,5 milyar ABD doları düşüş gösterdiği, bu durumun büyük oranda swap para alımlarından kaynaklandığı görülmektedir (Grafik IV.3.15). 2022 yılı ekim-aralık döneminde toplam 9,2 milyar ABD doları artış gösteren bilanço dışı yükümlülükler, 2023 yılı ocak-nisan döneminde 3 milyar ABD doları gerileme kaydetmiştir. Bu gelişmede etkili olan faktörlerden biri para opsiyonları kalemindeki azalıştır. Bu azalışın temel kaynağı, YPNGP düzenlemesi ile bankaların para opsiyonlarının delta eşdeğerini dikkate alarak hesaplama yapmasıdır (Grafik IV.3.16).

Grafik IV.3.15: Bankaların Bilanço Dışı Döviz Varlıklarındaki Değişim (Milyar ABD Doları)

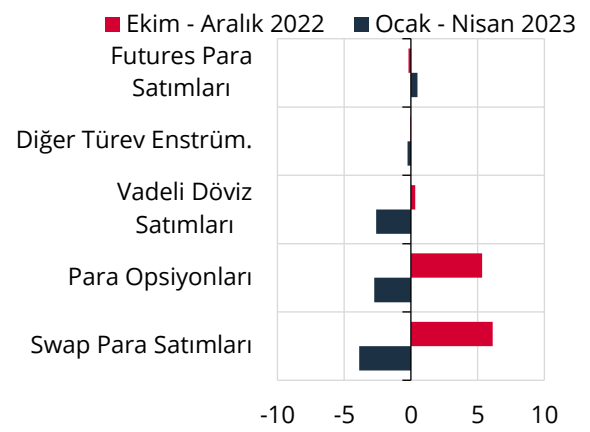

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 28.04.2023

Dipnot: Ocak-nisan 2023 döneminde, 13 Ocak 2023 tarihine göre değişim esas alınmıştır. Para opsiyonları, söz konusu dönem için para opsiyonlarının delta eşdeğerini ifade etmektedir.

Grafik IV.3.16: Bankaların Bilanço Dışı Döviz Yükümlülüklerindeki Değişim (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

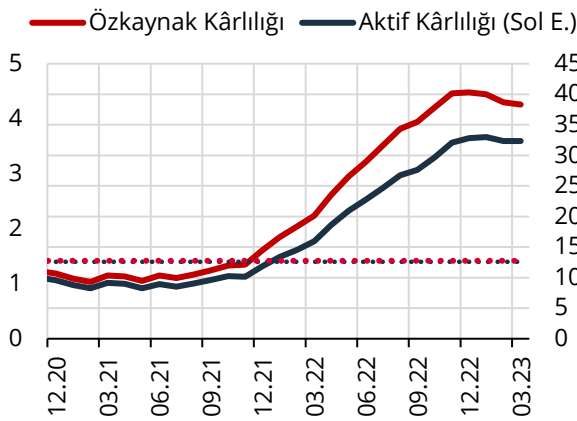
Son Gözlem: 28.04.2023

IV.4 Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği

Bankacılık sektörü kârlılığı sermayeyi desteklemeye devam etmektedir.

Bankacılık sektörünün özkaynak kârlılığı 2022 yılında yüzde 40,2 düzeyinde gerçekleşmiştir. 2023 yılı ilk çeyreğindeki özkaynak kârlılığı ise yüzde 38,3 ile önceki dönemin bir miktar altında gerçekleşmiştir. Aktif kârlılığında da benzer bir gelişim takip edilmiştir. 2022 yılında yukarı yönlü hareket eden aktif kârlılığı 2023 yılının ilk çeyreğinde yatay bir seyir izlemiştir (Grafik IV.4.1). Sektörün özkaynak kârlılığındaki güçlü gelişimin bankaların geneline yaygın olduğu görülmektedir (Grafik IV.4.2). Diğer yandan bankaların 2023 yılı mart ayı itibarıyla 60,8 milyar TL olan serbest karşılıkları dikkate alındığında özkaynak kârlılığı yüzde 43,2 olarak hesaplanmaktadır.

Grafik IV.4.1: Özkaynak Kârlılığı (12 Aylık, %)

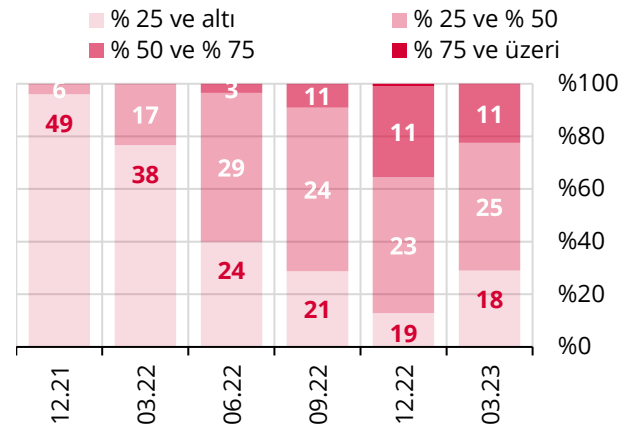

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Kesikli çizgiler 2012-2021 ortalamalarını göstermektedir.

Grafik IV.4.2: Bankaların Özkaynak Kârlılığı Dağılımı (12 Aylık, % Aktif Payı)

Kaynak: TCMB

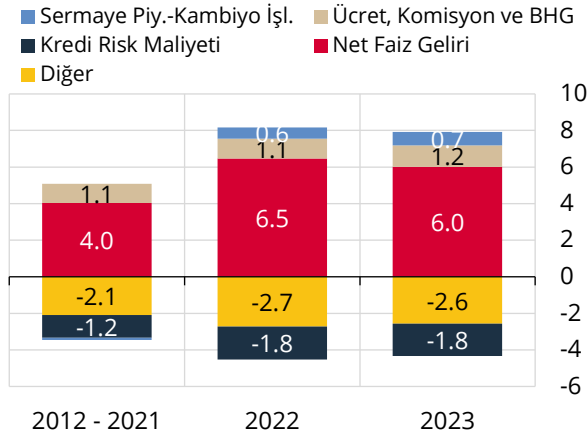
Son Gözlem: 03.23

Aktif kârlılığında artışa en önemli katkı net faiz gelirlerinden gelmiştir.

2022 yılında net faiz gelirin aktif kârlılığına katkısı güçlü seyredirken 2023 yılının ilk çeyreğinde net faiz gelirin katkısı görece azalmıştır. 2022 yılının genelinde ücret ve komisyon gelirleri ile sermaye piyasası ve kambiyo işlemlerinden elde edilen gelirler aktif kârlılığına olumlu katkı vermeye devam etmiştir. Diğer yandan, 2022 yılında kredi risk maliyeti kârı aşağı çeken bir faktör olsa da karşılık gideri artışının sınırlı düzeyde kaldığı gözlenmiştir (Grafik IV.4.3).

Net faiz marjındaki gelişmede menkul kıymetlerden elde edilen gelirlerin katkısı belirleyici olmuştur.

2022 yılında yukarı yönlü bir seyir izleyen net faiz marjı, yıl sonunda tarihsel ortalamasının üzerinde yüzde 7,3 seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.4.4). Net faiz marjının bileşenlerine bakıldığında, 2022 yılında ılımlı düzeylerde seyreden TL fonlama maliyetlerinin net faiz marjı desteği devam etmiştir. Kredilerden elde edilen faiz gelirlerinin önemli katkısı sürerken 2022 yılında menkul kıymet faiz gelirlerinin katkısının artarak devam ettiği gözlenmiştir (Grafik IV.4.5). Bankaların özellikle TÜFE'ye endeksli menkul kıymetlerde değerlendirme kaynaklı gelirleri artış kaydetmiştir.

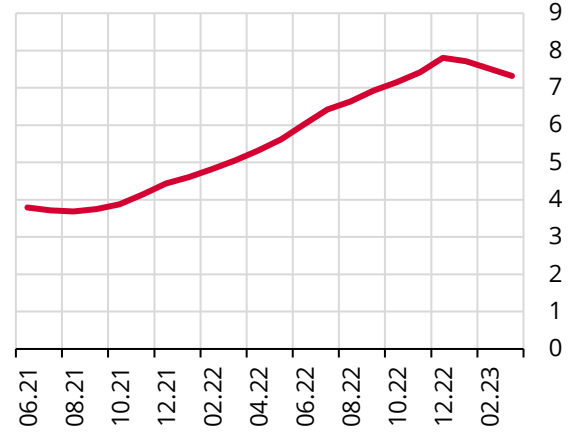
Grafik IV.4.3: Aktif Kârlılığının Bileşenleri (12 Aylık, % Puan)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

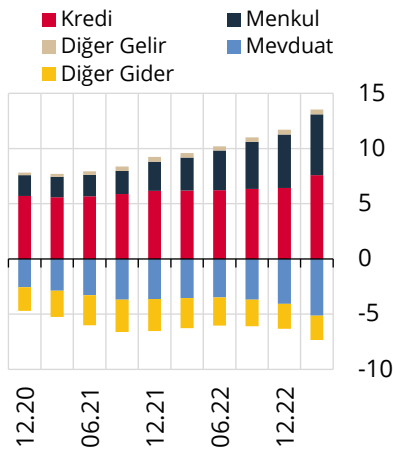
Dipnot: Kredi risk maliyeti için genel ve özel kredi karşılıklar toplamı kullanılmıştır.

Net faiz gelirin 2022 yılındaki seyrinde faiz marjı katkısı baskın rol oynasa da son çeyrekte hacim etkisinin de güçlendiği görülmektedir. 2023 yılı ilk çeyreğinde faiz marjının görece katkısı enflasyondaki gerileme ve kredi faizlerini düzenleyen makroihtiyati düzenlemelerin etkisiyle azalırken hacim etkisinin katkısı artarak devam etmiştir (Grafik IV.4.6). Kredilerden elde edilen faiz gelirlerinin toplam faiz giderlerine oranının 2022 ikinci yarısından itibaren gerilediği gözlenmektedir. Menkul değerlerden elde edilen faiz gelirlerinin toplam faiz giderlerine oranının da 2022 yıl sonunda tepe noktaya ulaştığı, takip eden dönemde azaldığı görülmektedir (Grafik IV.4.7).

Grafik IV.4.4: Net Faiz Marjı (%)

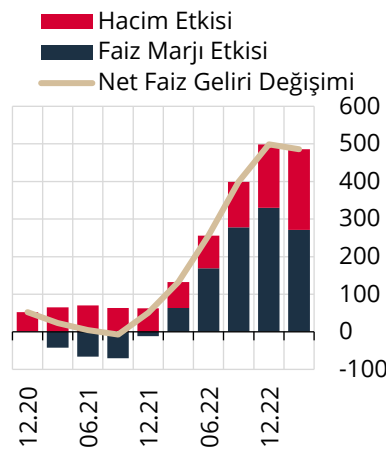
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Grafik IV.4.5: Net Faiz Marjı Bileşenleri (Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

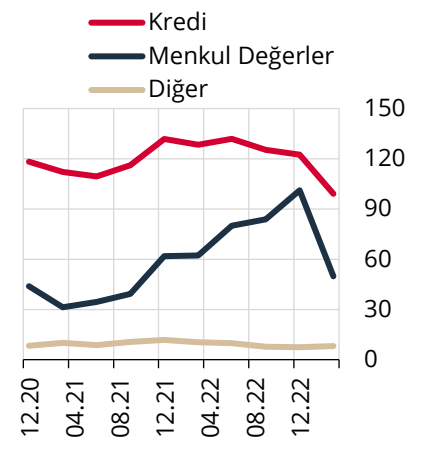
Son Gözlem: 03.23

Grafik IV.4.6: Net Faiz Gelirinin Yıllık Değişimi ve Katkıları (Yıllıklandırılmış, Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: 12 aylık faiz marjındaki yıllık değişimin ilgili dönemdeki faiz getirili aktif bakiyesi ile sağlayacağı varsayımsal etki faiz marjı etkisi, aynı dönem net faiz gelirindeki değişimin kalan kısmı hacim etkisi olarak tanımlanmıştır.

Grafik IV.4.7: Faiz Geliri/Toplam Faiz Gideri Kırılımı (Çeyreklik, %)

Kaynak: TCMB

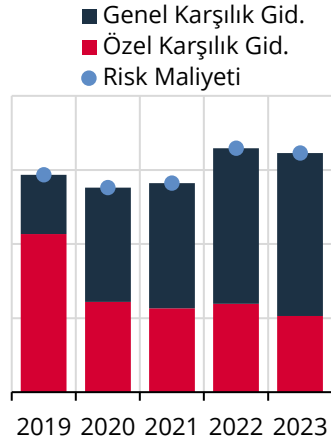
Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Kredilerden ve menkul değerlerden elde edilen faiz gelirleri toplam faiz giderine oranlanmıştır.

Bankacılık sektörü aktif kalitesindeki olumlu seyir ile ücret, komisyon ve hizmet gelirlerindeki görünüm kârlılık performansını desteklemektedir.

TGA oranındaki olumlu görünüm ile kredi riski kaynaklı zararların kâr performansı üzerindeki etkilerinin sınırlı olduğu değerlendirilmektedir (Grafik IV.4.8). Bankacılık hizmet gelirlerinde en büyük paya sahip olan kredi kartıyla ilişkili ücret ve komisyonların aktiflere oranı 2022 yılında artarak yüzde 0,6 düzeyine gelmiştir. 2023 yılı ilk çeyreğinde bu seyir korunmuştur (Grafik IV.4.9). Kredilerden alınan ücret ve komisyon gelirlerinin aktifler içindeki payı son yıllarda sınırlı da olsa istikrarlı bir artış eğilimindedir (Grafik IV.4.10).

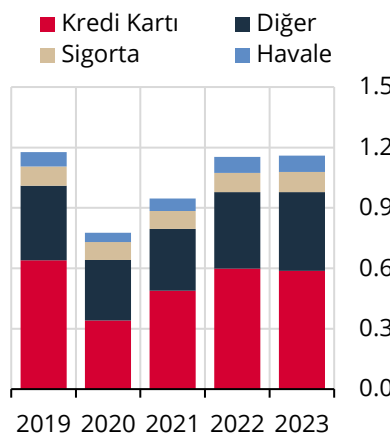
Grafik IV.4.8: Kredi Risk Maliyeti (Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Dipnot: Risk maliyeti, 2023 yılı için mart 2023 itibarıyla özel ve genel karşılıkların 12 aylık dönem tutarının ilgili dönem ortalama brüt kredi tutarına bölünmesi ile elde edilmiştir.

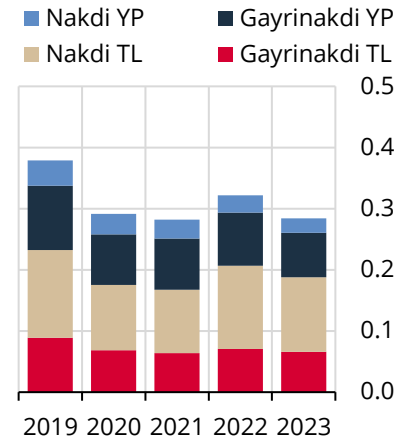
Grafik IV.4.9: Bankacılık Hizmet Gelirlerinin Aktiflere Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Dipnot: 2023 yılı için Mart 2023 itibarıyla 12 aylık tutarlar kullanılmıştır.

Grafik IV.4.10: Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyon Gelirlerinin Aktiflere Oranı (%)

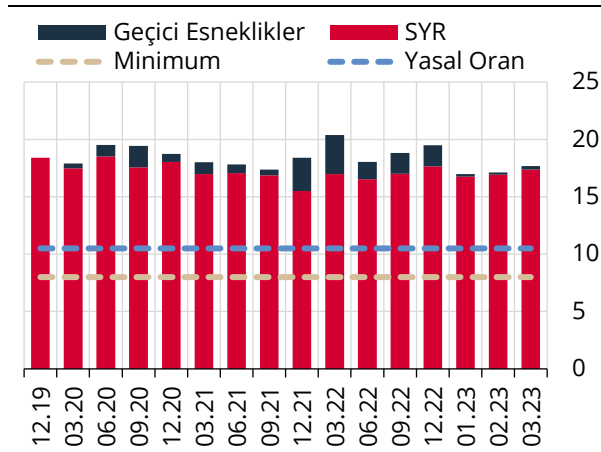

Kaynak: TCMB

Dipnot: 2023 yılı için mart 2023 itibarıyla 12 aylık tutarlar kullanılmıştır.

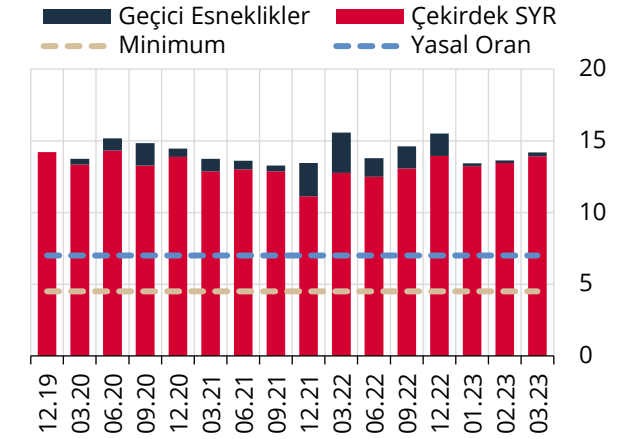
2022 yılı boyunca bankalar sermaye pozisyonlarını güçlendirmiş, yasal sınırların üzerindeki sermaye oranlarını korumuştur. Yasal oranların üzerinde tutulan fazla sermaye bankacılık sektörünün olası risklere karşı güçlü bir konumda olmasını sağlamaktadır.

2023 yılı mart ayı itibarıyla bankacılık sektörünün SYR'si yüzde 17,7, çekirdek SYR'si yüzde 14,2 düzeyinde gerçekleşmiştir. Sermaye oranları BDDK'nın sermaye oranları hesaplamasına yönelik sağladığı esnekliklerde değişikliğe gitmesi sonucu önceki rapor dönemine göre gerilemiştir. 2023 ocak ayından itibaren sermaye yeterlilik oranlarında kredi riskine esas tutar hesaplamasında 2021 yıl sonu döviz kuru yerine 2022 yılsonu döviz kuru kullanılmaya başlanmıştır. Böylece kredi riskine esas tutar hesaplanırken kullanılan YP aktifleri değerlendirme kuru USD/TL için 13,3'ten 18,7'ye yükselmiştir. Söz konusu değişiklik ile sermaye oranlarında geçici esnekliklerin etkisi oldukça sınırlı hale gelmiştir. Geçici esneklikler hariç bırakıldığında sektörün SYR'si yüzde 17,4, çekirdek SYR'si yüzde 13,9 seviyesinde olup yasal oranların oldukça üzerindedir (Grafik IV.4.11, Grafik IV.4.12).

Grafik IV.4.11: Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK, TCMB
Hesaplamaları

Son Gözlem: 03.23

Grafik IV.4.12: Çekirdek Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK, TCMB
Hesaplamaları

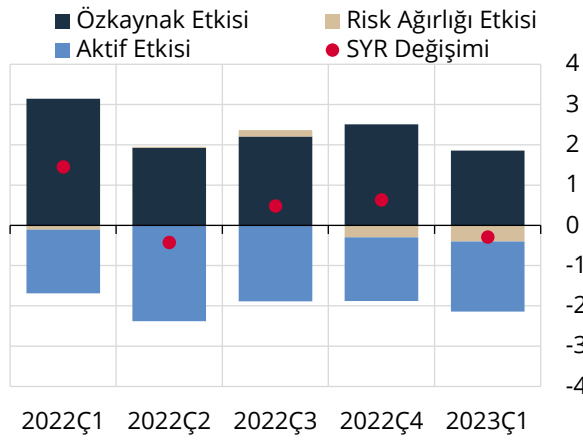
Son Gözlem: 03.23

* Kur ve menkul kıymet değerlendirme esnekliğinden arındırılmış SYR ve çekirdek SYR'leri ifade etmektedir.

Dipnot: Minimum oranlar, mart 2023 itibarıyla sektör geneli için uygulanan oranlardır ve sistemik önemli bankalar için daha yüksektir. Yasal oranlar, Basel III düzenlemeleri kapsamında minimum orana ek olarak bankaya özgü döngüsel sermaye tamponu, sermaye koruma tamponu ve sistemik önemli banka tamponu oranının toplamından oluşmaktadır.

2022 yılı boyunca gözlenen güçlü kârlılık performansı ile bankaların sermaye pozisyonları önemli ölçüde güçlenmiştir.

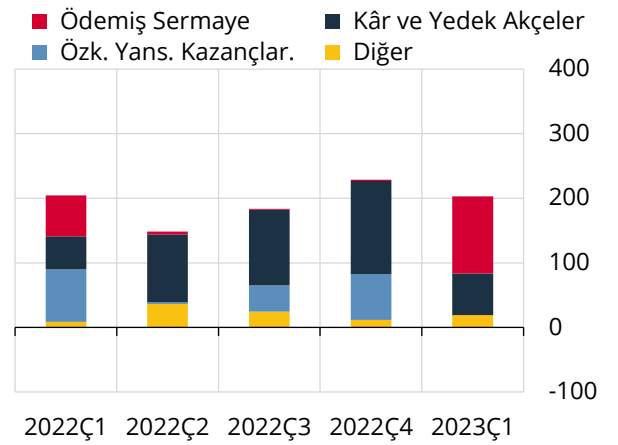
2022 yılında düzenleme esneklikleri olmaksızın hesaplanan SYR yaklaşık 2,1 yüzde puan, çekirdek SYR ise yaklaşık 2,8 yüzde puan artmıştır. Bankacılık sektörünün SYR'sindeki yükselişte yasal özkaynak artışı belirleyici olmuş, özkaynakların olumlu katkısı bilanço genişlemesinin olumsuz etkisinin önüne geçmiştir. Özkaynak artışına en yüksek katkı kârlılıktan gelmiştir. Kârlılığın yanı sıra bankaların özkaynaklara yansıtılan kazançları sermaye yeterliliğini besleyen diğer bir önemli kalem olarak öne çıkmaktadır. Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan menkul değerler portföyünde yer alan TÜFE'ye endeksli menkul kıymetlerin katkısı ve tahvil faizlerinin gerilemesiyle bankaların menkul değerler değerlendirme farkları artış göstermiştir. Ayrıca 2022 yılında kamu bankalarına yapılan sermaye ilavesi ve bazı bankaların ödenmiş sermayelerini artırmaları sermaye oranlarının yükselmesine katkı sağlamıştır. İhtiyaç kredileri ve kredi kartlarına yüzde 150'ye varan risk ağırlığı uygulanması, KOBİ dışındaki kesime kullanılan belirli TL ticari kredilere uygulanan risk ağırlığının yüzde 200'e çıkarılmasının etkisiyle 2022'de SYR'de daha yüksek risk ağırlığı etkisi gözlenmiştir. 2023 yılının ilk çeyreğinde SYR 0,3 yüzde puan azalmıştır. Bu dönemde kârlılığın ve menkul değerlendirme farkları kaynaklı özkaynaklara yansıtılan kazançların sermaye oranlarına katkısı önce çeyreklere göre gerilerken, kamu mevduat bankalarına yapılan sermaye ilavesi ile ödenmiş sermaye artışı öne çıkmıştır. Operasyonel riske esas tutarda yapılan yıllık güncelleme nedeniyle risk ağırlığının aşağı yönlü etkisi belirginleşmiştir (Grafik IV.4.13 ve Grafik IV.4.14).

Grafik IV.4.13: SYR'deki Çeyreklik Değişime Katkılar (% Puan)

Kaynak: BDDK, TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: BDDK geçici önlemleri hariç SYR'ler kullanılmıştır.

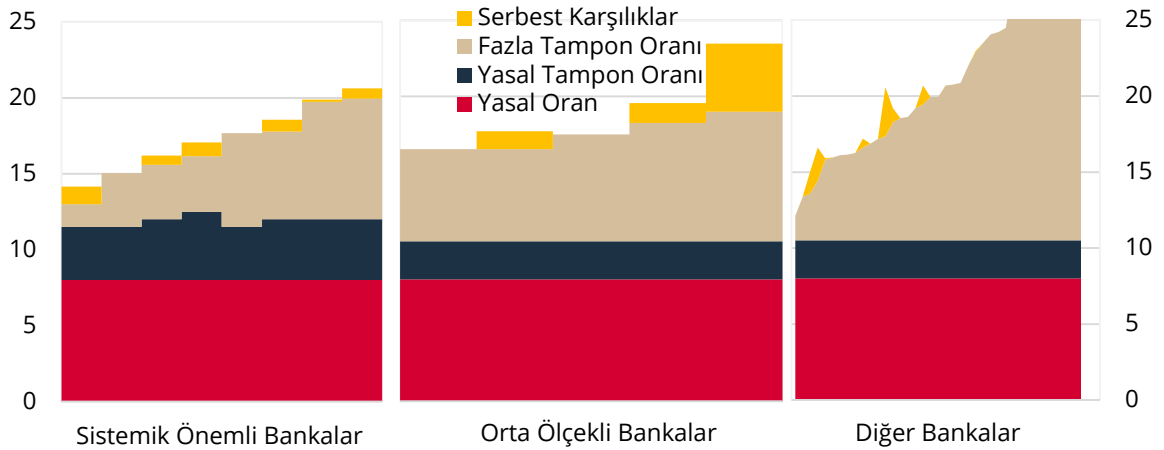
Grafik IV.4.14: Yasal Özkaynak Çeyreklik Değişimi (Milyar TL)

Kaynak: BDDK, TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: Hisse senedi ihraç primleri ödenmiş sermayeye dâhil edilmiştir.

Yüksek sermaye tamponları bankalara rahat bir faaliyet alanı sağlamaktadır. Özellikle sistemik önemli bankaların fazla sermayelerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Sermaye tamponlarının yüksek seyretmesi ile ödenmiş sermaye ve kâr gibi kaliteli unsurların sermayeye katkısı, bankaların beklenmeyen kayıpları karşılama ve sistemik riski yönetme kapasitesinin bulunduğunu göstermektedir. Sermaye tamponlarının yanı sıra ayrılan serbest karşılıklar gerçekleştirilecek risklere karşı bankaların daha hazırlıklı olmalarını sağlamaktadır (Grafik IV.4.15).

Grafik IV.4.15: Sektörün Yasal Sermaye Oranları ve Fazla Sermaye Tamponları (%)

Kaynak: BDDK, TCMB

Son Gözlem: 03.23

Dipnot: BDDK geçici önlemleri hariç SYR'ler kullanılmıştır. SYR'si yüzde 25'i aşan bankalar en sağdaki grafikte gösterilmemiştir.